

VATROGASTVO NA TLU HRVATSKE

Puljak, Roland

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:801457>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Veleučilište u Karlovcu

Odjel sigurnosti i zaštite

Specijalistički diplomski stručni studij sigurnosti i zaštite

Roland Puljak

VATROGASTVO NA TLU HRVATSKE

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2021.

Karlovac University of Applied Sciences

Safety and Protection Department

Professional graduate study of Safety and Protection

Roland Puljak

HISTORY OF FIREFIGHTING IN CROATIA

Final paper

Karlovac, 2021.

Veleučilište u Karlovcu

Odjel sigurnosti i zaštite

Specijalistički diplomski stručni studij sigurnosti i zaštite

Roland Puljak

VATROGASTVO NA TLU HRVATSKE

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

Davor Kalem, struč.spec.crim.

Karlovac, 2021

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
KARLOVAC UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Trg J.J. Strossmayera 9
HR-47000, Karlovac, Croatia
Tel. +385 - (0)47 - 843 - 510
Fax. +385 - (0)47 - 843 - 579

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

Specijalistički diplomski stručni studij sigurnosti i zaštite

Usmjerenje: Zaštita od požara

Karlovac, 2021.

ZADATAK ZAVRŠNOG RADA

Student: Roland Puljak

Matični broj: 0420418026

Naslov: Vatrogastvo na tlu Hrvatske

Opis zadatka:

1. Opisati prve dokaze i zapise o vatrogastvu u svijetu i Hrvatskoj.
2. Pojasniti razvoj vatrogastva od antike do raspada rimskog carstva.
3. Definirati vatrogastvo u srednjem vijeku u Europi i hrvatskim zemljama.
4. Analizirati nastanak vatrogastva u Hrvatskoj u XIX stoljeću.
5. Rasčlaniti vatrogastvo u Hrvatskoj između I. i II. svjetskog rata.
6. Opisati vatrogastvo nakon II. svjetskog rata.
7. Pojasniti razvoj vatrogastva u samostalnoj Republici Hrvatskoj.

Zadatak zadan:
1. 10. 2020.

Rok predaje rada:
19. 4. 2021.

Predviđeni datum obrane:
29. 4. 2021.

Mentor:

Davor Kalem, predavač

Predsjednik ispitnog povjerenstva:

Ivan Štedul, viši predavač

PREDGOVOR

Izjavljujem da sam ovaj rad izradio samostalno uz pomoć navedene literature.

Zahvaljujem svome mentoru i voditelju moga završnog rada gospodinu Davoru Kalem, struč. spec. crim. koji je svojim stručnim savjetima oblikovao ideju i pomogao mi u izradi ovoga završnog rada, bez kojega ovo sve ne bi bilo moguće.

Posebno se želim zahvaliti svojoj obitelji koja mi je pružala bezuvjetnu podršku tijekom čitavog perioda studiranja. Stručni studij je predstavljao dodatni izazov uz posao i ostale obaveze koje nameće svakodnevni život.

Želim se zahvaliti i svim djelatnicima Veleučilišta u Karlovcu i svojim kolegama u Javnoj vatrogasnoj postrojbi grada Karlovca koji su mi svojim radom pomogli u stjecanju znanja te životu u struci i oko nje.

Zahvaljujem se Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Karlovac koji ima Zbirku vatrogasne opreme i dokumenata o povijesti vatrogastva.

Tijekom ove dvije godine bilo je lijepih i teških trenutaka, ali nova poznanstva i kolege koje sam upoznao tijekom studija ne može ništa zamijeniti. Uvjeren sam da će mi stečeno znanje koje sam stekao na Veleučilištu u Karlovcu koristiti u mom daljnjem radu.

SAŽETAK

Vatrogastvo je stručna i humanitarna djelatnost koja se bavi preventivnim mjerama zaštite od požara i eksplozija, gašenjem požara, spašavanjem ljudi, životinja i imovine, pružanjem tehničke pomoći u nezgodama i opasnim situacijama te obavljanjem drugih poslova u nesrećama. Postupno se razvijalo i organiziralo uvjetovano dosezima vatrogasne tehnike.

Vatrogasnu djelatnost u Hrvatskoj obavljaju vatrogasne postrojbe, dobrovoljna vatrogasna društva (DVD) i vatrogasne zajednice. Vatrogasna postrojba može biti dobrovoljna ili profesionalna javna vatrogasna postrojba koja se osniva za područje općine ili grada, postrojba dobrovoljnoga vatrogasnog društva, profesionalno vatrogasno društvo, postrojba dobrovoljnoga vatrogasnog društva u gospodarstvu te postrojba za brzo djelovanje

Ključne riječi: *vatra, gašenje požara, povijest vatrogastva, vatrogasna postrojba, dobrovoljno vatrogastvo*

ABSTRACT

Firefighting is a professional and humanitarian activity dealing with precautionary measures to prevent fire and explosions, firefighting, rescuing people, animals and property, providing technical assistance in accidents and dangerous situations and performing other tasks in emergencies. It has gradually been developed and organized according to the achievements of firefighting technology.

Firefighting activities in Croatia are performed by fire brigades, voluntary fire brigades (DVD) and firefighters communities. A fire brigade may be a voluntary or professional public fire brigade established for the area of a municipality or a city, a voluntary fire brigade, a professional firefighters brigade, a voluntary fire brigade unit in economy and a rapid action firefighters brigade.

Key words: fire, firefighting, history of firefighting, fire brigade, voluntary firefighting

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
1.1.	Predmet i cilj rada.....	1
1.2.	Izvori podataka i metode prikupljanja	1
2.	POVIJESNI RAZVOJ.....	2
2.1.	Počeci organizirane vatrozaštite.....	2
3.	ZAŠTITA OD POŽARA I VATROGASTVO NA TLU HRVATSKE	6
3.1.	Povijesni razvoj.....	6
3.2.	Razdoblje antičkog Rima	6
3.3.	Vatrogasna zadruga u Siscii	9
3.4.	Slavensko razdoblje	11
3.5.	Franačko razdoblje.....	12
3.6.	Srednjovjekovno razdoblje.....	13
3.7.	Statut grada Dubrovnika	14
4.	DOBROVOLJNO VATROGASTVO.....	16
4.1.	Razvoj dobrovoljnog vatrogastva	16
4.2.	Dobrovoljno vatrogastvo u Hrvatskoj	16
4.3.	Profesionalno vatrogastvo	18
5.	UTEMELJENJE HRVATSKO SLAVONSKE VATROGASNE ZAJEDNICE.....	20
5.1.	Tijek osnivanja Zajednice	20
5.2.	Prvi Sisački sastanak.....	21
5.3.	Drugi Sisački sastanak	22
5.4.	Konstituiranje Zajednice	22
	Osnovna načela Hrvatsko – slavonske vatrogasne zajednice.....	23
5.5.	Hrvatska vatrogasna literatura.....	25
5.6.	Prvi vatrogasni zakon	26
5.7.	Rad zajednice tijekom prvog svjetskog rata.....	28
5.8.	Vatrogasni kotari i vatrogasne župe	29
6.	VATROGASNA ZAJEDNICA SAVSKE BANOVINE	30
6.1.	Pokušaj oduzimanja nacionalnog identiteta	30
6.2.	Vatrogasni savez Kraljevine Jugoslavije	30
6.3.	Rezolucija Dolanskog-prekid odnosa sa kraljevinom.....	31
7.	VATROGASNA ZAJEDNICA BANOVINE HRVATSKE.....	33

7.1.	Vatrogastvo u Banovini Hrvatskoj	33
8.	VATROGASNI SAVEZ NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE	36
8.1.	Preustroj Zajednice	36
8.2.	Narodna zaštita	36
9.	VATROGASTVO U NARODNO-OSLOBODILAČKOJ BORBI	37
10.	VATROGASTVO U NARODNOJ REPUBLICI HRVATSKOJ.....	38
10.1.	Prvi hrvatski vatrogasni zakon.....	38
11.	SAVEZ DOBROVOLJNIH VATROGASNIH DRUŠTAVA NARODNE REPUBLIKE HRVATSKE [28]	40
11.1.	Osnivanje saveza	40
11.2.	Tipska pravila i statuti	40
11.3.	Kongres hrvatskih vatrogasaca.....	41
11.4.	Članstvo u CTIF-u	42
12.	VATROGASNI SAVEZ HRVATSKE	43
12.1.	Kongres Vatrogasnog saveza.....	43
12.2.	Međunarodno natjecanje u Karlovcu	44
12.3.	Novi zakoni	45
12.4.	Hrvatsko vatrogastvo na raskrižju	46
13.	VATROGASTVO U DOMOVINSKOM RATU	48
13.1.	Početak agresije.....	48
13.2.	Ratno Predsjedništvo i Zapovjedništvo.....	48
13.3.	Usvojen zakon o vatrogastvu	50
14.	HRVATSKA VATROGASNA ZAJEDNICA	52
14.1.	Sabor obnoviteljstva	52
14.2.	Ostvarivanje Zakona i financiranje	52
14.3.	Novi Statut Zajednice.....	53
14.4.	Novi zakon o vatrogastvu.....	54
14.5.	Provedba novog Zakona o vatrogastvu.....	55
14.6.	Ustroj vatrogastva Hrvatske	56
14.7.	Zakon o zaštiti i spašavanju	57
14.8.	Dogradnja ustroja vatrogastva	58
15.	HRVATSKA VATROGASNA ZAJEDNICA-središnji državni ured.....	60
15.1.	Vizija i misija	60
15.2.	Novi ustroj.....	60

15.3. Organizacijska shema.....	62
16. ZAKLJUČAK.....	63
17. LITERATURA.....	65
Popis slika	66
Popis tablica.....	67

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Organizacija vatrogastva u Hrvatskoj ima svoju pretpovijest koja se temelji na razvoju ukupne zaštite od požara i vatrogastva na području Hrvatske.

Veći antički Rim u razdoblju prije Krista poznao je organiziranu protupožarnu zaštitu, koja je najprije djelovala u postrojbama sastavljenim od robova sa zadatkom sprječavanja i gašenja požara u vilama i na imanjima rimskih patricija.

Organizirano vatrogastvo na tlu današnje Hrvatske moguće je pratiti od 35. godine poslije Krista, otkako je Oktavijan počeo osvajati Iliriju pa sve do propasti Zapadnorimskog carstva. Osnovna rimska vatrogasna postrojba poznavala je već i podjelu vatrogasaca po dužnostima.

Kroz čitavu povijest i do danas, na tlu današnje Hrvatske, zaštita od požara i vatrogastvo neprestano se razvija. Primjenjuju se najnovije spoznaje i tehnike u zaštiti od požara i gašenju požara.

Veliki pomak u razvoju vatrogastva počeo je osnivanjem Prvog vatrogasnog zbora u Varaždinu, koji je bio okosnica za nagli razvoj vatrogastva u čitavoj Hrvatskoj.

Ovim radom sam želio napraviti kratak presjek razvoja vatrogastva na tlu današnje Republike Hrvatske.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

U svrhu istraživanja problematike rada, korišteni su različiti izvori podataka, od stručnih knjiga pa do internet stranica koje sadržavaju područje vatrogastva. Rad, istražuje, proučava i analizira sekundarne podatke. Pri prezentaciji završnog rada korištene su znanstvene metode analize, klasifikacije, indukcije, dedukcije te deskripcije.

2. POVIJESNI RAZVOJ

2.1. Počeci organizirane vatrozaštite

Opasnost od požara prijetila je od prvih susreta čovjeka s vatrom, a od tada postoji i neki oblik čovjekove borbe protiv požara. Prema arheološkim nalazima, pretpostavlja se da je vatra ljudima (*Homo erectus*) bila poznata prije približno 300 000 godina. U početku su se ljudi služili vatrom koja je nastala prirodno (udarom groma, iz vulkana, spontanom zapaljenjem, trenjem ili šumskim požarom), a poslije su je palili i sami, vjerojatno trljanjem suharka o suhara ili izbijanjem iskre s pomoću kremenja i kresiva. U staroj Kini, Grčkoj i Peruu upotrebljavala su se zrcala s pomoću kojih se, refleksijom i koncentriranjem sunčevih zraka palila vatra. Svoju je razornu moć vatra pokazala u prvim poznatim katastrofalnim požarima velikih gradova poput Troje.

Iako je još Babilonski kralj Hamurabi¹ (XVIII. st. pr. Kr.) zakonom propisao pravila o međusobnoj udaljenosti kuća i debljini zidova, stvorivši prve protupožarne propise, prvi zapisi o organiziranju vatrogastva potječu s jednog egipatskog papirusa iz II. st. pr. Kr. [1]. Najstariji prikaz gašenja vatre je na reljefu od alabastera pronađenome u Nimrudu kraj Ninive oko 850. pr. Kr. (slika 1), nedaleko od današnjeg grada Mosula u Iraku. Prikazuje asirske vojnike koji opsjedaju tvrđavu, a branitelji bacaju na bojna kola napadača zapaljene baklje, koje na njima izazivaju požare. Vatru na svojim kolima gase vodom iz velikih drvenih žlica.

Prva vatrogasna služba i protupožarna zaštita organizirana je u starome Rimu, za cara Oktavijana (63. pr. Kr. – 14), s pomoću sedam kohorti² (oko 7000 vojnika) koje su obavljale i protupožarničku službu (*cohortes vigilum*). U Rimu je vatrogastvo bilo organizirano i dobrovoljnim udruživanjem građana prema cehovskim načelima, sastavljeno od kovača, kožara, tesara i zidara, u cilju zaštite vlastitih domova i četvrti [2].

¹ Hamurabi je sedmi vladar amorićanske dinastije starog Babilona. Njegovo ime vežemo za golemu stelu u kamenu na kojoj je zapisan „Hamurabijev zakonik” – prvi pravni pisani zakonik u povijesti. Na prijestolje dolazi 1760. pr. Kr. Njegova vladavina obilježena je briljantnom diplomacijom kao i vještima vojnim pobjedama.

² Kohorta je u vrijeme antičkog Rima bila vojna jedinica koja je funkcionirala kao dio legije. U sastavu jedne kohorte obično je bilo oko 480 legionara uključujući i šest centuriona kao komandire šest centurija koje su činile jednu kohortu.

Činilo ih je 7 kohorti vatrogasaca (vigiles), od kojih je svaki imao svoje zaduženje, npr. rukovatelj pumpom (sifonarius), vodonoša (aquarius), rukovatelj pokrivačima za gašenje (centonarius) i osvjetljivač garišta (sebacarius). Propašću Rimskoga Carstva prestale su postojati i vatrogasne jedinice.

Slika 1: Najstariji prikaz gašenja požara – reljef iz Nimruda,

Izvor:https://hr.wikipedia.org/wiki/Asirska_umjetnost#/media/Datoteka:Transport_cedar_Dur_Sharrukin_Lo_uvre_AO19890.jpg, pristupljeno: 02.12.2020.

U ranome srednjem vijeku vatrogastvo se ponovno postupno organiziralo, pa je Karlo I. Veliki počeo uvoditi noćne straže u gradovima. Gradovi su donosili požarne

propise (redove) kojima su propisivali način gradnje kuća i potrebnu vatrogasnu opremu; gradska knjiga njemačkog grada Augsburga iz 1276. sadrži jedan od najstarijih poznatih propisa o protupožarnoj zaštiti, kojim su obrtnicima različitih struka bile određene dužnosti u slučaju požara.

Potkraj srednjeg vijeka, uz bolju organizaciju vatrogasne službe, postignuta su i poboljšanja u tehnici i sredstvima za gašenje požara. Razvijale su se štrcaljke (jednostapna³ drvena oko 1450., metalna 1500. (slika 2), dvocilindarska klipna pumpa⁴ 1518.), prvi su put primijenjene vatrogasne cijevi načinjene od kože (1673), a s pomoću spojnice povećana je njihova ukupna duljina. J. Ericsson konstruirao je prvu parnu štrcaljku (1829), a G. Daimler i prvu stapnu štrcaljku s benzinskim motorom (1888).

Slika 2: Ručna jednostapna ručna pumpa za gašenje požara

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_firefighting#/media/File:FireExtinguisher-1540_2.jpg,

pristupljeno: 03.12.2020.

³ Jednostapna pumpa radi na principu velike „medicinske šprice“. Prvo se mora napuniti vodom, a zatim pritiskom tj. djelovanjem sile izbacuje sredstvo za gašenje (voda), slika 2

⁴ Dvocilindarska klipna pumpa, pokretana polugom stvara tlak u cilindrima, jedan cilindar usisava vodu, a drugi tlači i izbacuje vodu kroz vatrogasnu cijev

Prvi dobrovoljni vatrogasci u novijoj povijesti bili su svećenici kapucini u XVII st. u Francuskoj. U Europi se organizirano dobrovoljno vatrogastvo javilo 1673. u Berchtesgadenu na njemačko-austrijskoj granici, 1747. u Parizu, 1831. u Schwazu u Tirolu, 1837. u Hamburgu, 1838. u Milanu, 1841. u Meissenu, 1843. u Madridu, 1851. u Berlinu, 1852. u Bruxellesu, 1854. u Nürnbergu i dr. Prvo DVD osnovan je 1846. u njemačkom gradu Durlachu. Godine 1900. u Parizu je osnovano Međunarodno vatrogasno udruženje (Comité Technique International de prevention et d'extinction de Feu, CTIF) [3].

3. ZAŠTITA OD POŽARA I VATROGASTVO NA TLU HRVATSKE

3.1. Povijesni razvoj

Zaštita od požara i vatrogastvo na tlu Hrvatske staro je koliko i svijest o opasnosti od požara temeljem koje su i ustanovljeni prvi oblici organiziranog suprotstavljanja požarnoj stihiji. Organizirana zaštita od požara i posebno u tome njen najvažniji segment – vatrogastvo, organizirano na nacionalnoj razini, izraslo je na elementima zaštite od požara u pojedinim lokalnim zajednicama. Stoga i organizacija vatrogastva u Hrvatskoj ima svoju pretpovijest koja se temelji na razvoju ukupne zaštite od požara i vatrogastva na području Hrvatske.

Spoznaja da pojedinac teško savladava požarnu stihiju bila je razlogom što su se ljudi počeli udruživati, bilo dobrovoljno ili pod prisilom, kako bi se zajedničkim snagama suprotstavili požaru. Na osnovi sačuvanih i dostupnih dokumenata i predmeta, postojanje i razvoj obrane od požara i vatrogastva na tlu današnje Hrvatske moguće je pratiti i rekonstruirati tijekom nekoliko razdoblja.

Poznato je da su 4. stoljeću prije Krista stvarane kolonije Grčke na otocima Hvaru, Visu, Korčuli, na kojima je zasigurno organizirana i obrana od požara u skladu sa tadašnjim dostignućima i potrebama. O tome da je u antičkoj Grčkoj postojala ta obrana kazuje opis „Siphona“ kao stroja (naprave) za štrcanje vode pri požaru iz IV. stoljeća prije Krista [4].

3.2. Razdoblje antičkog Rima

Razdoblje antičkog Rima započinje, ima li se na umu šire područje današnje Hrvatske, od 35. godine prije Krista, otkako je Oktavijan počeo osvajati Iliriju, pa sve do propasti Zapadnorimskog carstva. Značajka je toga doba ta što se primjenjivalo iskustvo i napredak rimske države u mjestima i gradovima koji su bili rimski ili važni za rimsko carstvo.

Požari su u Rimu bili česti i prava napast za grad, o čemu kroničari toga vremena često pišu u svojim dijelima. Požari su nemilosrdno uništavali ne samo pojedine zgrade, već često cijele četvrti, a gašenje se najčešće sastojalo u rušenju četvrti zahvaćenih požarom. Tadašnji gradovi i naselja su još uvijek velikim dijelom bili izgrađeni od drvenih

građevina, neplanski sagrađenih i grupiranih u uske uličice. Pojavom raznih obrta (kovači, zlatari, pekari) koji se služe otvorenim plamenom odnosno ognjištem često su bili izvor požara. Za rasvjetu naselja pa i svih kuća koristile su se uljne svjetiljke koje su također bile česti izvor požara. To je bio jedan od osnovnih povoda da se službi protupožarne zaštite u Rimu poklanjala posebna pažnja i da se razvila do visoke razine za to doba.

Slika 3: Rimski vojnik

Izvor: osobna fotografska zbirka autora rada

Prvi oblici dobrovoljnog vatrogastva u povijesti čovječanstva javljaju se u Rimu. Nakon znatne demografske obnove svijeta, nastanka obrta i razvoja društvenog života, rodila se zamisao o stvaranju sigurnosti onoga što je čovjek stvorio. Imperatori su organizirali obranu od čovjekova i državnog neprijatelja – požara. Čak je pri vojsci

osnovana profesionalna služba vojničkih vatrogasaca. Neki su bili u Rimu, a većina u legijama rimske vojske duž granica rimske države. Kako se razvijala rimska država, tako se i Rim razvijao, pa su često izbijali požari. Da se to spriječi rimski obrtnici su se organizirali radi vlastite obrane od požara, osnivanjem po djelatnostima i od svojih ljudi, udruženja dobrovoljnih vatrogasaca na cehovskoj osnovi.

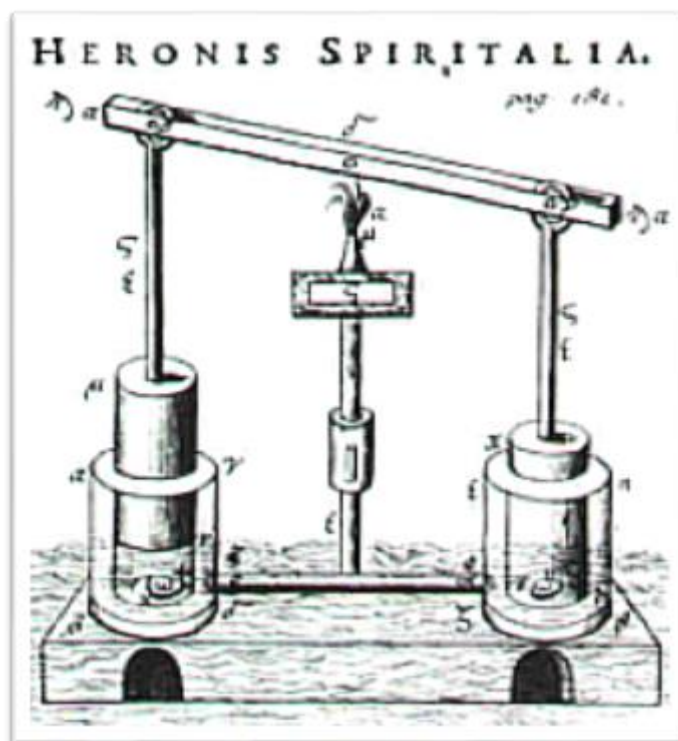
Slika 4: Oprema za gašenje i rušenje rimskog vatrogasaca (vigiles)

Izvor: osobna fotografska zbirka autora rada

Prvi dobrovoljni cehovski vatrogasci bili su kovači, zlatari i drugi koji se u svojoj djelatnosti služe vatrom – ognjištem. Smatralo se da će u njih najlakše buknuti požar. Dobrovoljno vatrogastvo Rima sačinjavala su četiri ceha: fabri (kovači, kamenoklesari, metalci), centonariji (krojači, tekstilci, kožari), dendrofori (tesari, kolari), tignariji (zidari). Na čelu je bila društvena uprava s jednim od majstora („magister“), a operativno – zapovjedničku djelatnost obnašao je „prefekt“. Prefekt je imao u svojim rukama cjelokupno tehničko rukovodstvo kako na požarištu, tako i kod izvođenja vježbi te je imao ovlaštenja kod zvaničnih vatrogasaca.

Takvo dobrovoljno vatrogastvo bilo je najrazvijenije u II. i III. stoljeću, jer su tadašnji vladari pridavali veliku važnost toj organizaciji za mjesto i okolicu, te im povjeravali vršenje te službe u manjim mjestima. To potvrđuje i odluka cara Konstantina iz 315. godine u kojoj

između ostalog stoji: „dentrofori u svim mjestima gdje djeluju, moraju se udružiti sa centonarima i fabrima, jer je nužno da se čim više ojačaju“.

Slika : Štrcaljka Herona iz Aleksandrije (1. stoljeće)

Izvor: <https://bombeirosguardioesdavida.blogspot.com/2016/06/pre-historia-dos-corpos-de-bombeiros.html>

(pristupljeno: 11.12.2020.godine)

Služba obrane od požara bila je organizirana i u ostalim rimskim gradovima, pa i na tlu današnje Hrvatske. Dobrovoljni vatrogasci u ono doba bili su u Osijeku, Sisku, Solinu, Puli. U rimskom naselju Mursa, osnovano je i prvo Mursijsko udruženje vatrogasaca sa zapovjednikom Zbora vatrogasaca Titom Flavijem Martinom. Martin je bio i predstojnik ceha vatrogasaca, koji su pravili obrambene sprave za borbu protiv požara. Mursijsko udruženje vatrogasaca djelovalo je na području današnjeg grada Osijeka [5]

3.3. Vatrogasna zadruga u Siscii

Materijalni dokaz o postojanju vatrogastva u Sisku nalazi se u jednom od natpisa na kamenom spomeniku iz rimskog doba, pronađenom u Sisku. Natpis govori o

dotičnom Herkulu predstojniku vatrogasne zadruge (prefectus collegi centonariorum). „Centonari“ dolazi od riječi „centones“ – pokrivač kojim se gasila vatra. Zapisi na nadgrobnim spomenicima i žrtvenicima ostavljaju nekoliko bilježaka o organiziranju građana u kolegije, svojevrsne udruge građana s posebnim ciljem.

Kolegij vatrogasaca, odnosno vatrogasna udruga (collegium centonariorum) imala je važnu ulogu u Siscii glede vatrozaštite cijelog urbanog prostora. Članovi kolegija mogli su biti slobodni ljudi i robovi.

I u Siscii su postojale „kohorte“ noćnih čuvara, raspoređenih po gradskom četvrtima, a među njima i tehničar za borbu protiv požara te „siphonariusi“, rukovatelji štrcaljke koja je poznata iz Augustovog doba⁵, a predstavlja uz posude i ogrtače dio početne opreme za gašenje prvog požara.

U V. stoljeću dolazi do naglog slabljenja takve organizacije. Nakon priznanja kršćanstva i njegovog učvršćenja, upravo su razne cehovske organizacije bile te koje su ostale najustrajnije u poganskoj vjeri. Ukoliko je i poneka organizacija i opstala, zapadala je u velike poteškoće, što je sve imalo utjecaj i na vatrogasnu organizaciju.

Propast zapadnog rimskog carstva je otpočelo je 455. godine, što je utjecalo i na propast vatrogasne organizacije. Pad Rimskog carstva značio je istodobno tijekom dužeg razdoblja i nestanak svake vatrogasne organizacije s pozornice tadašnje Europe. Propašću rimske države tj. nakon što se profesionalno vatrogastvo povuklo sa granica rimskog carstva, ostatak dobrovoljnog vatrogastva pri seobi naroda uništavali su Goti, da bi ih dokrajčili Huni [6].

⁵ August, (Rim, 23. rujna 63. pr. Kr. – Nola kod Napulja, 19. kolovoza 14.), punim imenom Gaj Julije Cezar Oktavijan, bio je prvi rimski car

Slika 6: Kameni spomenik iz rimskog doba posvećen predstojniku vatrogasne zadruga
 Izvor: https://mhv.hr/wp-content/uploads/2019/09/HVZ_Katalog_muzeja_hrvatskog_vatrogastva.pdf
 (pristupljeno: 14.12.2020.)

3.4. Slavenko razdoblje

Slavenko razdoblje otpočelo je nakon seobe barbarskih naroda u drugoj polovini 6. i početkom 7. stoljeća, kada su Slaveni doselili na Balkan. U to je doba, možemo ustvrditi, zabilježeno na čitavom području na kojem prebivaju Hrvati, ponovno organiziranje zaštite od požara.

Dolaskom na ove prostore naši preci počeli su provoditi napredne, organizirane oblike života. Pri svemu tome brinuli su se i o obrani od požara. To dakako nije bila visoka tehnička organiziranost, ali je bila svjesna, makar u sastavu saveza plemena, dakle jednog naroda koji se organizirao. U zapisu Konstantina Porfirogeneta⁶ o Slavenima piše:

⁶ Konstantin Porfirogenet (2. septembar 905 – 9. novembar 959) bio je bizantski car iz makedonske dinastije koji je vladao od 913. do 959..

„Da su to ljudi koji su se udomili na određenoj lokaciji, gdje grade naseobine i stalna prebivališta i organiziraju življenje“ [7].

3.5. Franačko razdoblje

Franačko je doba razvojna etapa obrane od požara u Hrvatskoj, kad su se za nju otimali ili preko nje prolazili Franci sa zapada, Avari sa istoka, a na jugu do Istre bili su posjedi Bizanta. Interes za hrvatskim tлом izražavali su i Mađari, Arapi, Venecija. Južni Slaveni sa hrvatskim knezom Ljudevitom Posavskim na čelu, sa središtem u Sisku, sklopili su dvadesetih godina 9. stoljeća savez sa Francima. Tako je i organizacija obrane od požara (noćne straže) bila po uzoru i na način franačke države. Podjednako su nadzor i pravila bili onoga tko je imao vlast nad narodom. To je doba bilo najkraćeg vijeka i nema zapisanih podataka o tome gdje je i do kojeg stupnja na hrvatskome tlu bila razvijena obrana od požara, poglavito nakon ubojstva Ljudevita Posavskog 822. godine.

Raspadom saveza sa Francima, buđenjem i stvaranjem Trpimirove, Tomislavove, Zvonimirove i Krešimirove Hrvatske, te željama Mlečana, Bizanta i Ugarske za vlašću nad Hrvatskom, o obrani od požara na razini Hrvatske stoljećima nema pisanih tragova. 1097. godine, ugarska vojska krenula je na Hrvatsku. Ugarski kralj Koloman osvojio je Hrvatsku, a Dalmaciju je predao na upravu Mletačkoj republici. 1098. godine sklopio je s Mlečanima ugovor, kojim je njima pripala Dalmacija, a njemu Hrvatska. Sve do 1918. godine, većina država (Mađarska, Slovačka, Hrvatska, Srbija, Rumunjska i Ukrajina) bila je vezana za „ugarsko kraljevstvo“. Iznimka je neko vrijeme bila Dalmacija, koja je bila vezana na Veneciju. U tom i nizu drugih okolnosti hrvatski narod je uspio očuvati državnost, identitet, pa i plemstvo. Osim toga, još 1222. godine, dodijeljena mu je Zlatna bula tj. određene povlastice, pa su pojedini naši gradovi mogli slobodno razmišljati o svome razvoju i napretku. U toj skrbi za vlastitu imovinu, očuvanje naselja pa i identiteta, iskristalizirala se i skrb za obranu od požara. Ta organiziranost dakako nije imala tradiciju, ali je za tadašnje prilike bilo dovoljno da postoji svijest o obrani od požara.

Neprijeporno je da su ta početna razmišljanja o obrani od vatre potaknuli i česti požari u gradovima, a poglavito požari gradova nakon tatarskih prodora u Hrvatsku u 13. stoljeću.

3.6. Srednjovjekovno razdoblje

U srednjem vijeku vatrogasna služba bila je najbolje uređena u Francuskoj, Njemačkoj, Nizozemskoj, Italiji i Engleskoj, ali nije ni približno dosegla onu razinu razvoja kakva je poznata za vrijeme Rimskog carstva. Feudalni poredak bio je previše usitnjen i ograničen na gradski život, pa nije bio sposoban prihvatiti i uvesti organiziranu obranu od požara.

To je vrijeme razvoja tipično srednjovjekovnih gradova, kada je korišten gotovo isključivo kao građevinski materijal kamen i drvo. Ulice, radi lakše obrane od napadača bile su uske, kuće priljubljene jedna uz drugu, krovovi pokriveni slamom, trskom ili šindrom (drvenim daščicama) . Peći i dimnjaka nije bilo, već su se koristila otvorena ložišta, pa su požari često uništavali cijele gradske četvrti, a ponekad i cijela naselja. Tako je zabilježeno da je 1152. godine izgorio do temelja grad Regensburg u Njemačkoj. Takve katastrofe u ono vrijeme bila su česta pojava i bilo je malo naših gradova koji nisu doživjeli nekoliko takvih katastrofa.

Razumljivo je da su takve katastrofe tadašnjim gradskim upravama zadavale mnogo brige te su nastojale na razne načine da zaštite svoje gradove. Ta se zaštita svodila uglavnom na izdavanje raznih propisa kojima su određivane mjere, posebno na ognjišta, paljenja svjetla (luči), pa čak je i pušenje u određeno vrijeme bilo zabranjeno. Određivale su se i mjere koje se moraju poduzeti u slučaju požara. Polako su se u sva veća naselja uvodila večernja zvonjenja kao znak da se moraju pogasiti sva ognjišta, a prekršioi su bili veoma strogo kažnjavani.

U XII. i XIII stoljeću počela je gradnja gradskih zidina sa kulama s kojih su stražari pazili da neprijatelj ne upadne u grad, a ujedno su pazili i na samo mjesto da ne bi izbio požar. Čim bi opazili sumnjivi dim, davali bi zvonom ili rogom znak za uzbunu. Tek nakon katastrofalnog požara u Beču 1276. godine, ponovno se pojavljuju požarne odredbe – požarni red. Taj požarni red uglavnom se odnosio na način gradnje kuća, određivao vrstu materijala za pokrivanje, uređenje ognjišta, odgovornost vlasnika kuće i određivao potrebnu opremu za gašenje eventualno nastalog požara. Vrijedno je napomenuti, da su tim redom bile određene stroge mjere za palikuće i u najviše slučajeva bilo je predviđeno da se palikuće žive spale [8].

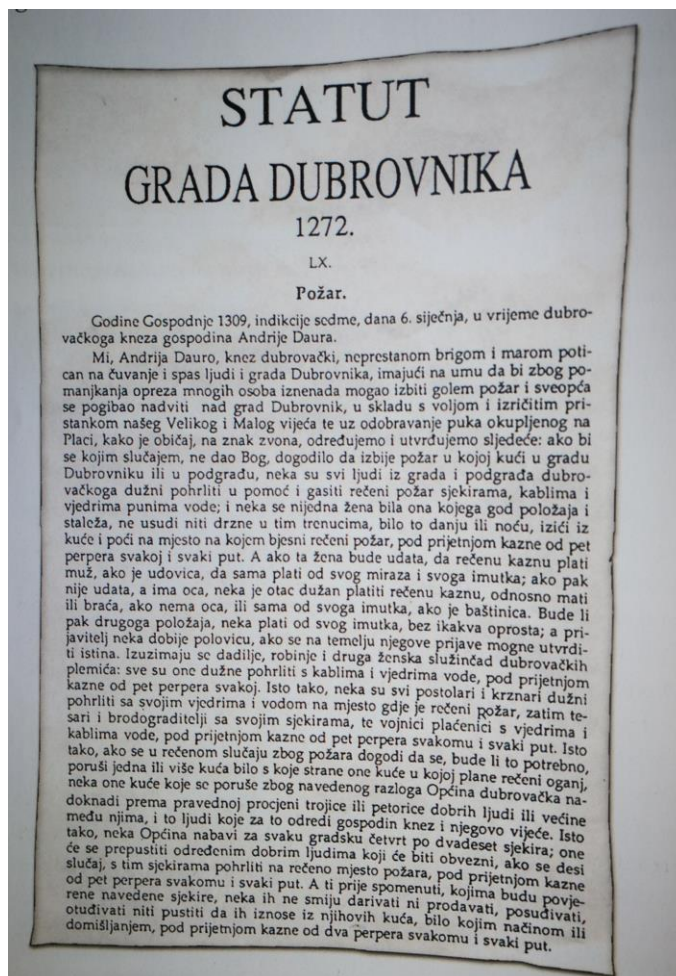
3.7. Statut grada Dubrovnika

Prvi i najstariji hrvatski zapis o osnivanju i propisivanju obrane od požara potječe iz Dubrovnika. U gradskome Statutu od 1272. i 1335. godine propisane su odredbe, i to u Zakonu za provođenje mjera obrane od požara. Poslije su donesene posebne uredbe o gašenju, te o drugim zaštitnim postupcima kojima se sprječavalo nastajanje požara u gradu. Posebno su bile određene sankcije za neposlušne, a za namjerno izazivanje požara u gradu, bila je propisana smrtna kazna.

O obrani od požara zapisuju odredbe i statuti drugih priobalnih i otočnih gradova, osobito su istaknute odredbe o kaznama. Za namjerno izazivanje vatre smrtna kazna određena je spaljivanjem ili vješanjem. Takve odredbe sadrže Vinodolski, Skradinski, Splitski, Korčulanski, Zadarski i Šibenski statuti. U statutu grada Trogira iz 14. stoljeća, u članku 23. piše: *„Određujem da čovjek ili žena u gradu poslije trećeg znaka zvona koji zvonu navečer mora ugasiti vatru, koliko na ulici toliko i na drugom mjestu, a niti smije ložiti vatru nakon trećeg zvona u bilo kojem dijelu grada izvan kuće“*.

U Lastovskom statutu iz 1310. godine podmetanje požara sankcionira se kao krivično djelo. U Mljetskom statutu iz 1345. godine onaj koji je podmetnuo požar jednako se tretira kao i ubojica.

Gradovi kontinentalnog dijela također poduzimaju mjere za obranu od požara na svojim lokalitetima. Naći ćemo tako Samoborsku odredbu o sprečavanju požara i skrbi o vatri iz 1741. godine. Samobor je uredbe i propise u svezi sa obranom od požara izdao i 1772, 1788. i 1794. godine. U tim je propisima, uz preporuke i obveze u svezi s vatrom, organizirana i služba za čuvanje od požara (noćni stražari), te propisana vodoopskrba, alati za gašenje i drugo. Za taj grad nailazimo i na kasnije propise iz doba Ilirske provincije i Austro-Ugarske monarhije.

Slika 7: Izvod iz statuta s odredbama o požaru

Izvor: M. Kirinčić, A. Novak: 1876.-2006. *Hrvatska vatrogasna zajednica*, Hrvatska vatrogasna zajednica, 2006. godina

Uz Statut grada Dubrovnika treba spomenuti još neke važnije propise: Zagrebački inspectores caminorum, Varaždinski propisi, Požarni redovi za vrijeme Austro-ugarske monarhije, Propisi o sprječavanju i obrani od požara grada Samobora, Dimnjačarski statut [9].

4. DOBROVOLJNO VATROGASTVO

4.1. Razvoj dobrovoljnog vatrogastva

Prvi dobrovoljni vatrogasci nove povijesti bili su svećenici iz redova kapucina. Oni su u 17. stoljeću u Francuskoj prvi dobrovoljno gasili požare i bili prozvani: "hommes de feu et de peste", ljudi vatre i kuge, jer su pomagali ljudima zaraženim kugom. U velikom požaru u Parizu 1618. godine franjevci dobrovoljci spasili su mnoge umjetnine i vrijedne dokumente arhive.

U St. Troudu u Belgiji do kraja 19. stoljeća postojalo je dobrovoljno vatrogasno društvo s članovima iz redova svećenika franjevac.

U Europi se organizirano dobrovoljno vatrogastvo javlja 1673. godine u Berchtesgadenu (Njemačka), 1747. godine u Parizu, zatim u Beču, a 1831. godine u Tirolu. U literaturi se spominje 1846. godina i Njemačka kao zemlja u kojoj djeluje dobrovoljno vatrogastvo [10].

4.2. Dobrovoljno vatrogastvo u Hrvatskoj

U Varaždinu se 1863. godine razmišljalo o osnivanju udruženja dobrovoljnih vatrogasaca. Gradsko poglavarstvo na sjednici gradskih zastupnika 17. lipnja 1864. godine priznaje osnovanim dobrovoljno vatrogasno društvo koje je uvelo i vatrogasni red među sobom, pa je osnovana prva dobrovoljna vatrogasna organizacija pod imenom „Prvi hrvatski dobrovoljni vatrogasni zbor u Varaždinu“. Varaždin je postao kolijevkom hrvatskog vatrogastva, a 17. lipnja 1864. trajno je upisan ne samo u analima hrvatskog već i svjetskog vatrogastva. Veću samom nazivu društva nacionalna oznaka označavala je aktualno nacionalno buđenje stanovništva Hrvatske protiv naleta germanizacije.

Slična situacija bila je i u ostalim kasnije osnovanim društvima, jer osnutak društva postaje poticaj za osnivanje novih dobrovoljnih vatrogasnih društava diljem Hrvatske.

Nakon osnivanja DVD-a Varaždin osnivaju se dobrovoljna društva i u gradovima Sisak, Otočac, Ludbreg, Zagreb, Karlovac [11].

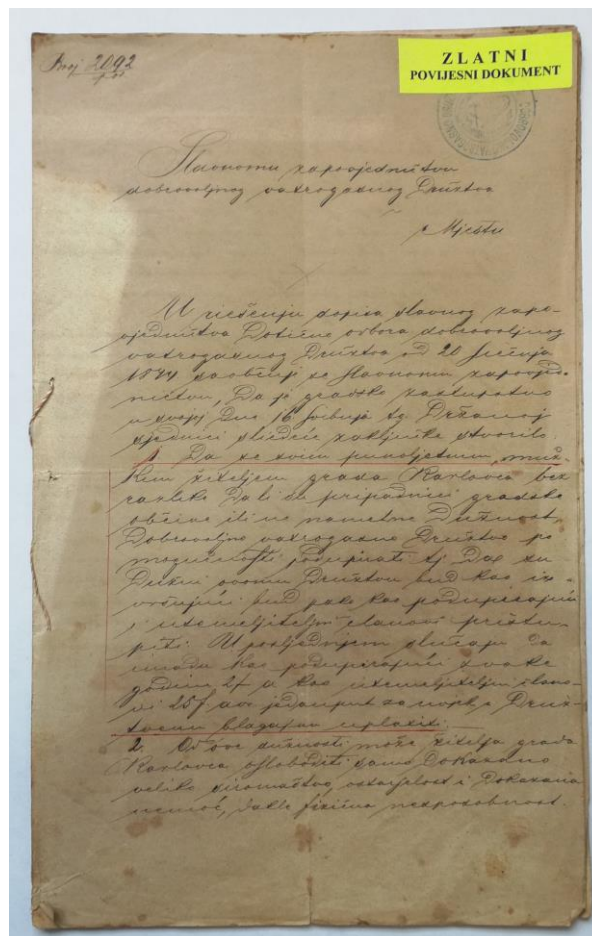
Slika 8: osnivači Prvog hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu
 Izvor: Muzej Hrvatskog vatrogastva, <https://mhv.hr/fotovremeplov/>, pristupljeno: 14.12.2020.

Povećanjem broja vojnih jedinica u tvrđavi Karlovac, porast broja civilnog stanovništva, razvoj obrta i trgovine, te rasta naselja izvan tvrđave prema rijeci Kupi, znatno je porasla požarna opasnost, te su zaredali požari sa znatnim materijalnim štetama.

Uočivši svu problematiku protupožarne zaštite, te proučivši kako to rade drugi gradovi, mladi, poduzetni i kreativni gradonačelnik grada Karlovca , dr. Ivan Šimunić⁷, odluči utemeljiti Dobrovoljno vatrogasno društvo. Tako da je 10. svibnja 1871. godine na gradskom zastupstvu donesena odluka o osnivanju Dobrovoljnog vatrogasnog zbora. Za prvog vojvodu (danas predsjednik) Društva izabran je Ernesto Muhlbauer.

⁷ Doktor Ivan Šimunić (1832-1875) gradonačelnik grada Karlovca 1871.- 1875.godine

Na početku Društvo broji 76 izvršnih članova, 145 podupirajućih članova i 46 članova utemeljitelja. Društvo je dobrovoljno, ali od grada prima određenu naknadu za dio troškova, a dok većinu sredstava dobiva od Vatrogasnih zabava, donacija i usluga.

Slika 9: Zapisnik o utemeljenju DVD-a Karlovac Muzej Karlovačkog vatrogastva

Izvor: osobna fotografska zbirka autora rada

4.3. Profesionalno vatrogastvo

Polovicom 19. stoljeća u pojedinim hrvatskim gradovima osnivaju se plaćene službe koje su skrbile za preventivnu zaštitu i vatrogasnu opremu, ali nisu bile ustrojene kao vatrogasne postrojbe.

Prema dostupnim dokumentima, najstarija je profesionalna vatrogasna postrojba na području Hrvatske „Gradski vatrogasni zbor u Rijeci“ osnovan 1863. godine. U to vrijeme vatrogasna služba bila prestižno zanimanje koje je donosilo određene građanske

povlastice i ugled, te se za ulazak u vatrogasni zbor redovnih vatrogasaca moralo natjecati.

Kao i u svim većim europskim urbanim središtima, u Zagrebu je 1910. godine osnovana prva profesionalna vatrogasna straža sa 11 vatrogasaca i 9 strojeva na ručni pogon sa sjedištem u Savskoj ulici 1.

Temelj osnivanja profesionalnih vatrogasnih postrojbi u većini slučajeva bila su dotadašnja gradska dobrovoljna vatrogasna društva u Zagrebu, Varaždinu, Karlovcu, Osijeku itd., a ustroj i koordinaciju inicirala je i provodila Zajednica (Savez) kao krovna organizacija hrvatskog vatrogastva [12].

5. UTEMELJENJE HRVATSKO SLAVONSKE VATROGASNE ZAJEDNICE

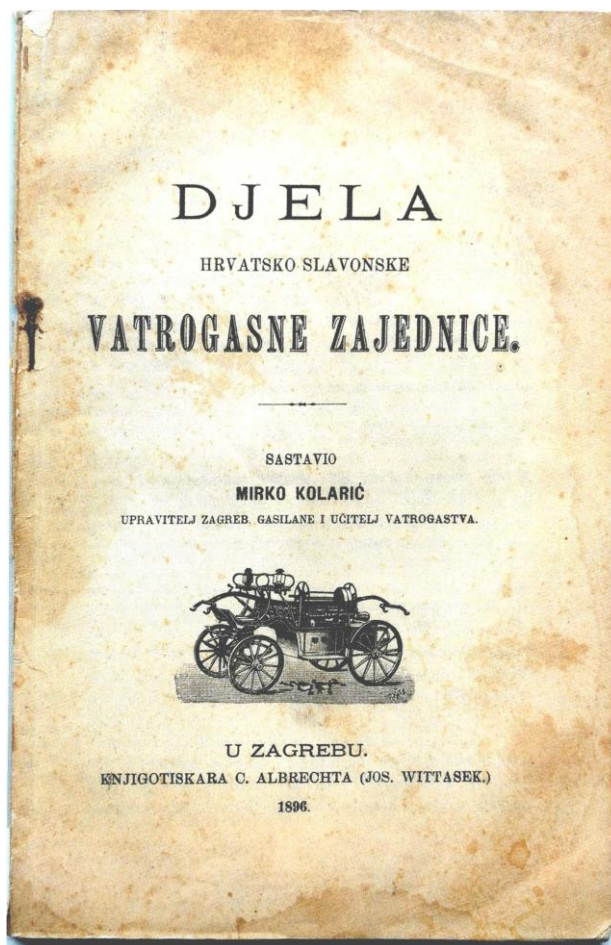
5.1. Tijek osnivanja Zajednice

U radu tadašnjih dobrovoljnih vatrogasnih društava počela se osjećati sve veća potreba za organizacijom koja će ih povezati, rukovodeći se ne samo tehničkim, već i nacionalnim razlozima. Činjenica je da su društva sebi određivala propise, odoru, opremu, vježbovnik itd. Primjerice, vatrogastvo i međusobno najbližih gradova nije imalo nikakvih dodirnih točaka u pogledu tehničke i opće organizacijske jednoobraznosti. Zajednički rad vatrogasnih postrojbi susjednih mjesta u slučaju požara često je bio otežan zbog različitosti vatrogasne opreme.

Težnja, da se zaštita od požara učini djelotvornijom i organiziranijom, da se mrežom dobrovoljnih vatrogasnih društava, koja su svojim radom pronijela vrijednosti tadašnjeg dobrovoljnog vatrogastva, pokrije što veći prostor Hrvatske, rezultirala je inicijativom za osnivanjem Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice.

Ideja o zbližavanju i suradnji tadašnji dobrovoljnih vatrogasnih društava na tlu Hrvatske niknula je 1871. godine, samo 6 godina od osnutka Prvog hrvatskog dobrovoljnog zbora u Varaždinu. Dobrovoljnim vatrogascima, osvjedočenima rodoljubima, jedna od temeljnih zamisli, tijekom petogodišnjeg nastojanja da se osnuje zajednica hrvatskih dobrovoljnih vatrogasnih društava, bila je i nacionalno buđenje u hrvatskih vatrogasaca. Već tada, uoči osnivanja Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice, nacionalne udruge iz Štajerske i Ugarske nastojale su pridobiti hrvatska društva u svoje organizacije.

Gjuro Deželić, gradski senator Zagreba, povjesničar i književnik, suosnivač Dobrovoljnog vatrogasnog društva Zagreb 1870. godine, bez oklijevanja je 1871. godine prihvatio misao varaždinskih vatrogasaca o potrebi osnivanja krovne vatrogasne organizacije, te okupio iskrene domoljube s kojima je otpočeo izgradnju hrvatskog vatrogasnog doma.

Slika 10 : Naslovnica knjige o osnivanje Zajednice,1896. godine

Izvor: Muzej Hrvatskog vatrogastva, <https://mhv.hr/fotovremeplov/>, pristupljeno: 16.12.2020.

Vojvoda sisačkih vatrogasaca Josip Hackenberg i tajnik zagrebačkog društva Gjuro Deželić pozivaju sva dotada osnovana dobrovoljna vatrogasna društva i predlaže plan rada samo u dvije točke:

1. Pozvati sva do tada osnovana dobrovoljna vatrogasna društva
2. Prvi skup hrvatskih vatrogasnih dobrovoljaca pripremiti u Sisku [13].

5.2. Prvi Sisački sastanak

Na prvom sastanku u Sisku održanom 17. veljače 1874. godine, bila su nazočna braća vatrogasci iz svih do tada osnovanih dobrovoljnih vatrogasnih društava. Nakon što su vatrogasci jednoglasno zaključili da žele stupiti u vatrogasnu zajednicu izabran je

Odbor od sedam članova. Na tom sastanku prihvaćeno je da se izradi prijedlog pravila i statuta te da se sa tim prijedlozima upoznaju sva postojeća društva: Zagreb, Varaždin, Sisak, Karlovac, Koprivnica, Križevci, Gradiška, Brod, Bjelovar, Zemun, Otočac, Ogulin, Rijeka, Požega i Slatina.

Odjek „sisačkog vijećanja u domaćoj vatrogasnoj zajednici“ bio je izuzetno velik i potakao je domoljubne snage da započete aktivnosti na stvaranju hrvatskog narodnog vatrogastva privedu što prije kraju [14].

5.3. Drugi Sisački sastanak

Članovi odbora ponovno su se sastali u Sisku 9. ožujka 1874. godine. Nakon razmatranja pojedinih akata postojećih zajednica u tadašnjoj državi, donijeta su dva povijesna zaključka u pogledu buduće organizacije hrvatskog vatrogastva:

1. Da se pravila hrvatske vatrogasne zajednice pripreme po uzoru na Pravila Koruške vatrogasne zajednice
2. Da se u hrvatskom vatrogastvu primjenjuje vježbovnik vatrogasaca iz Graza (Štajerska vatrogasna zajednica)

U obrazloženju takve odluke stoji da su izabrana ogledna pravila i vježbovnik najprikladniji za hrvatske prilike. Prijevod sa njemačkog i potrebna prilagodba povjereni su Gjuri Dežliću.

Odbor se ponovno sastao 29. ožujka 1874. godine, kada su zastupnici prvog Odbora izabrali Centralni odbor. Na tom sastanku jednoglasno je izabran za predsjednika centralnog odbora gospodin Josip Hackenber, a Gjuri Deželiću odbor je povjerio izradu tehničkih izraza [15].

5.4. Konstituiranje Zajednice

Nakon što su dobrovoljna vatrogasna društva usvojila pravila, uz očitovanje da se žele učlaniti u novu zajednicu, stiglo je i rješenje Banske uprave Kraljevske zemaljske vlade u Zagrebu od 18. siječnja 1876. godine, kojim su odobrena pravila tj. potvrđen je slobodan rad i aktivnosti Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice.

Predsjednik Odbora Antun Berlaković sazvaio je konstituirajuću skupštinu za 5. lipnja 1876. godine. Skup izaslanika Dobrovoljnih vatrogasnih društava, koja su izrazila želju za članstvom u prvoj krovnoj vatrogasnoj asocijaciji i time potvrdili njezinu opstojnost i potrebitost.

Nakon usvajanja Pravila hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice i ostalih dokumenata, za predsjednika Zajednice izabran je zagrebački nadvojvoda Gjuro Deželić. Ipak pravi datum osnivanja Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice uzima se 17. veljače 1874. godine, kada je održan prvi osnivački sastanak Hrvatsko – slavonske vatrogasne zajednice.

Gjuro Deželić je bio osebujna i najzanimljivija osoba druge polovice 19. i početka 20. stoljeća u Zagrebu. Za vatrogasnu glazbu Dobrovoljnog vatrogasnog društva Zagreb 1898. godine Ivan pl. Zajc skladao je na stihove Gjuro Deželića „Vatrogasnu himnu“. Godine 1882. napisao je Obučevnik za dobrovoljne vatrogasce sa zapovijedima i vatrogasnim nazivima na hrvatskom jeziku. Tako sa pravom kažemo da je Gjuro Deželić otac hrvatskog vatrogastva [16].

Osnovna načela Hrvatsko – slavonske vatrogasne zajednice

Sukladno dnevnom redu, novoizabrani predsjednik pročitao je osnovna načela budućeg rada te su donijeti slijedeći zaključci:

1. Da se kod svih vatrogasnih društava uvede hrvatski povik (zapovijedi) , koji će Središnji odbor izraditi i provesti
2. Da sva vatrogasna društva u hrvatskoj i Slavoniji uvedu jednake navojke za cijevi (prihvaćen je Metzov sustav)
3. Da se uvede jednolično, ne skupno ni raskošno odijelo za hrvatske i slavonske vatrogasce
4. Da se od Zemaljske vlade izmoli donošenje Zakona (Gasnika) koja bi podupirala vatrogasna društva i njihov razvoj
5. Da vlada ozakoni davanje postotka osiguravajućih društava za rad dobrovoljnih vatrogasnih društava i da se osnuje zaklada za unesrećene vatrogasce i njihove obitelji

6. Da se željeznicom i brodovima omogući besplatni prijevoz gasila i vatrogasaca na garišta i s garišta
7. Da se uvedu jednoobrazni izvještaji za sve članice Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice
8. Da se počne sa izdavanjem časopisa u kojem će se osim stručnih članaka biti i izvješća vatrogasnih društava
9. Da Vlada odobri iz svog proračuna svotu za potrebe vatrogastva i potpomaganje nastradalih vatrogasaca

U tih 9 zaključaka uspostavljen je temelj na kojem je valjalo izgrađivati hrvatsko vatrogastvo.

Prije osnivanja Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice, a posebno nakon zaključka konstituirajuće skupštine, započelo s izgrađivanjem temelja za ustroj dobrovoljnog vatrogastva na tlu Hrvatske. Ustroj pojedinačnih dobrovoljnih vatrogasnih društava ipak nije mogao bez osnivanja Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice, koja je učinila bitne pomake, ne samo u suvremenom ustrojstvu dobrovoljnog vatrogastva u Hrvatskoj već i u suvremenoj organizacije zaštite od požara. O počecima nacionalnog ustroja dobrovoljnog vatrogastva i organizacije zaštite od požara nije se ni moglo govoriti bez zapovijedanja, vježbovnika i vatrogasne literature na hrvatskom jeziku. Do 1877. godine zapovijedi i vježbovnici su bili na njemačkom jeziku. Te je godine Mirko Kolarić, pred biskupom Josipom Jurajem Strossmayerom izrekao vatrogasnu zapovijed na hrvatskom jeziku, što je podržao Središnji odbor Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice.

Središnji odbor 1878. godine počinje s izvješćivanjem o požarima, što se može uzeti za početak statističkog praćenja požara na tlu Hrvatske. Godine 1883. Zajednica uvodi statističko praćenje vatrogastva. Operativni dužnosnici, bili su dužni svake godine podnijeti Središnjem odboru statističke podatke o radu svojih društava i o stanju u njima.

Godine	Uzrok požara								Šteta s požara							Vriednost izgorjelih predmeta u forintih	Odsteta osiguravajućih društava u forintama	Pripomoć pružena pogorelcem		Broj vatrogasnih društava	Gasilačke sprave	
	Broj požara na zgradah		palež		nemar i neopreznost	munja	ostali uzroci	nepoznato	poginulo ljudi	Kuća za stanovanje		Gospodarskih zgrada		Poginulo				Od države ili občine u for.	Od privatnih u for.		Vozne štrcaljke	Ručne štrcaljke
	izvjestan	sunjiv	izgorjele	oštećeno						izgorjele	oštećeno	domaćih životinja	peradi									
1883.	885	189	238	216	40	-	202	8	502	108	1001	59	320	216	695034	123433	4171	2237	45	366	620	
1884	900	165	289	222	19	2	212	16	546	107	1231	47	739	359	723318	120812	4359	3443	47	376	630	
1885	922	189	268	265	28	1	171	13	857	146	1599	63	871	447	913734	150173	8386	7725	50	389	642	
1886.	887	150	303	241	42	6	135	11	474	135	884	64	543	441	616328	117452	8306	2250	52	416	662	
1887.	805	81	291	300	28	4	161	14	553	147	1125	69	453	618	850138	467489	2735	3360	60	431	670	
1888.	1038	91	346	322	28	3	248	23	656	193	1207	61	659	156	813857	178983	4084	2553	66	435	701	
1880.	876	111	219	347	58	4	137	19	447	158	981	63	261	810	1156708	623377	4835	1869	76	472	731	
1890.	1061	105	237	381	40	26	272	21	924	204	1557	110	453	700	1076636	249972	6684	15090	86	573	746	
1891.	919	113	226	330	24	13	213	16	561	160	1218	99	862	164	744241	226224	4529	3927	100	600	767	
1892.	801	74	161	335	37	12	262	14	537	169	930	70	410	537	722611	207114	2612	7019	115	668	771	
Ukupno od 1883-1892.	9154	1268	2579	2939	314	71	1953	155	6060	1527	11763	697	5080	4498	8342608	2165329	45701	49473	697	4726	6940	

Tablica 1: Pregled podataka o požarima zgrada, vatrogasnih društava i gasilačkih sprava u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji od 1833. do 1892. godine, Knjiga 140 godina Hrvatske vatrogasne zajednice

Izvor: Knjiga, 140 godina Hrvatske vatrogasne zajednice

5.5. Hrvatska vatrogasna literatura

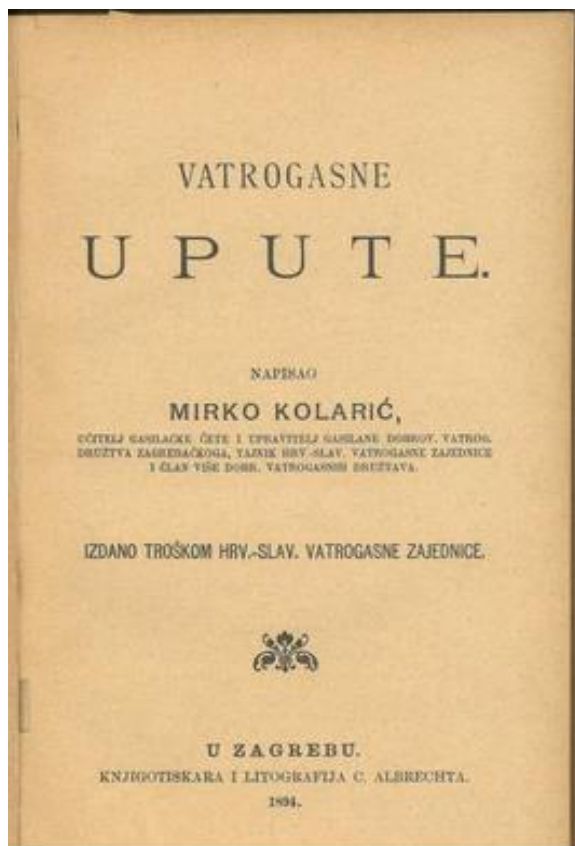
Od svojih prvih početaka osjećalo se u hrvatskom vatrogastvu nedostaje stručne literature na hrvatskom jeziku. Za Hrvatska društva trebalo je tek sastavljati vježbovnike, pravila, opise sprava, pribora i opreme, za koje je valjalo pronalaziti stručne izraze na hrvatskom jeziku.

Od osobitog je značaja "Obučevnik za dobrovoljne vatrogasce" (Gjuro Deželić, 1882. godina) s vatrogasnim rječnikom kao prvi ozbiljni pokušaj hrvatske vatrogasne terminologije. Obučevnik sadrži 124 litografske slike i govori o zadaći vatrogasnih društava, o gasilima i njihovoj uporabi, o taktici gašenja požara i o tome kako treba ustrojiti i opremiti gasilačke čete.

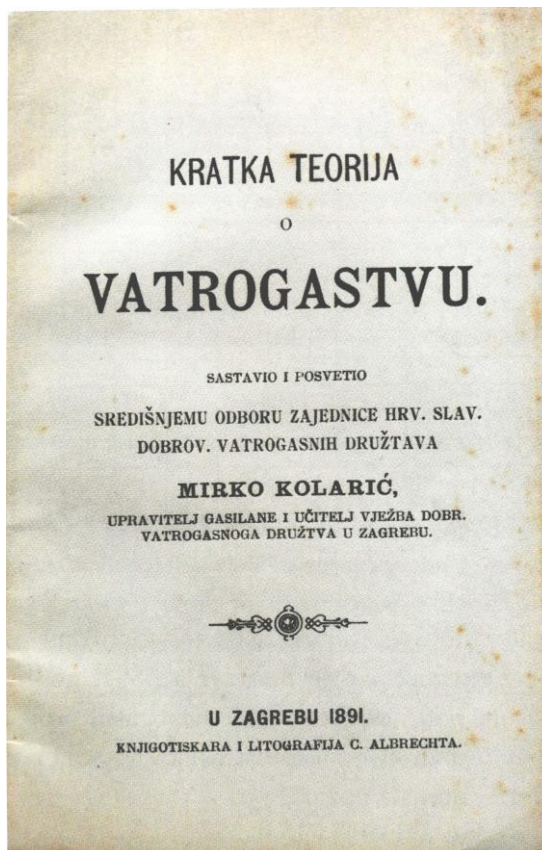
Središnji odbor Zajednice izdaje 5. travnja 1891. godine brošure pod nazivom: Obći vatrogasni propisi, Uputa o nabavi i pokusa štrcaljka, Opres radi požara i Šumski požari.

Već je na konstituirajućoj skupštini Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice 1876. godine među prve zadatke je uvršteno i pokretanje službenog vatrogasnog glasila. Tako

da je 1. svibnja 1892. godine izdan „prvi hrvatski ilustrirani strukovni časopis za vatrogasna društva i općine“ pod naslovom „Vatrogasac“.

Slika 11 : Vatrogasne upute, Mirko Kolarić, 1894. godina, Muzej Hrvatskog vatrogastva

Slika 12 : Kratka teorija o vatrogastvu, M. Kolarić, 1894. godina, Muzej Hrvatskog Vatrogastva

Izvor: Muzej Hrvatskog vatrogastva, <https://mhv.hr/fotovremeplov/>, pristupljeno: 16.12.2020.

Od 1896. godine „Vatrogasni vjesnik“ postaje službeno glasilo Hrvatske vatrogasne zajednice. Vatrogasni vjesnik sa kraćim i dužim periodima neizlaženja i danas je službeno glasilo Hrvatske vatrogasne zajednice [17].

5.6. Prvi vatrogasni zakon

Sve se više shvaća da za rad u dobrovoljnim vatrogasnim ustanovama nije dovoljna samo dobra volja i želja članova u izvršavanju svojih dužnosti, već je potrebno da se, osim volje i ljubavi za rad, svaki član primjereno osposobi radi točnog i djelotvornog

izvršavanja svojih teških, napornih i grubih dužnosti. To je temeljna kojem je HSVZ od svog osnutka uporno gradila svoj desetljećima neostvaren zahtjev da se položaj i ustroj dobrovoljnog vatrogastava uredi zakonom.

Nepostojanje propisa u vatrogastvu Gjuro Deželić je smatrao velikim nedostatkom, te je kao vatrogasac, pravnik i nadasve hrvatski domoljub pokrenuo akciju pisanja zakona. Tako je već 8. prosinca 1883. godine središnji odbor Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice podnio pisanu predstavku nadležnim vlastima u pogledu potrebe novih propisa o obrani od vatre.

Na podnijetu predstavku slijedećih pet godina ništa nije učinjeno. 1889. godine svijetlo dana ugledao je prvi u Hrvata napisani vatrogasni propis pod nazivom „Gasnik za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju izuzev slobodni i kraljevski glavni grad Zagreb“. Zakon je usvojen na Skupštini Hrvatsko-vatrogasne zajednice održanoj 1. rujna 1889. godine.

I nakon 20 godina od inicijative i 10 godina od prijedloga zakona od strane vlasti, Deželić ne miruje već obnavlja početkom 20. Stoljeća inicijativu za donošenje zakona o vatrogastvu.

U jalovim pokušajima Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice da uspiju tadašnjoj vlasti nametnuti donošenje predloženog Zakona o vatrogastvu, zajednica predlaže i prve propise. Konkretno Zajednica predlaže da se u zakonu mora ostaviti prostor za „temeljnu ustanovu“ koja bi izdavala određene propise, naredbe, uputstva, tehničke normative i sl. U dugogodišnjoj borbi za donošenje Zakona o vatrogastvu Zajednica stalno ističe da u okolnim zemljama vatrogastvo značajno napreduje, a u hrvatskoj stagnira.

I daljnjih godina ne donosi se Zakon o vatrogastvu. Kraljevska zemaljska vlada 1897. godine imenovala je Hrvatsko-slavonsku vatrogasnu zajednicu za strukovno tijelo u pitanjima vatrogastva na tlu Hrvatske.

To povijesno priznanje Hrvatska vatrogasna zajednica obnašala je sve do 1933. godine, odnosno do donošenja Zakona o organizaciji vatrogastva Kraljevine Jugoslavije. Uz ustroj banovina, Kada je Hrvatskoj nametnuta Savska Banovina 1929. godine, zamjetno je počelo potkopavanje i omalovažavanje dotadašnjeg stupnja razvoja hrvatskog vatrogastva. Nikad poslije toga Hrvatska vatrogasna zajednica, bez razlike pod kojim imenom djelovala, takav ugled i priznanje nije dobila, a niti imala [18].

5.7. Rad zajednice tijekom prvog svjetskog rata

Izbijanjem prvog svjetskog rata, rad vatrogasnih organizacija potpuno zamire, jer su gotovo svi mlađi članovi morali otići u vojsku, a sprave i oprema su zanemareni i napušteni, te su prepušteni uništavanju kao i ostala vatrogasna imovina. U takvim uvjetima rad i ono malo društava potpuno je zamro, a naredba Vlade o prestanku djelovanja svih društvenih organizacija nije mimoišla ni vatrogasnu organizaciju.

Mlada vatrogasna zajednica nije prestala sa svojim radom tijekom rata, što dokazuje i činjenica da je izdavan Vatrogasni vjesnik. Taj rad zajednice je bio ograničen i da se odvijao pod posebno nepovoljnim uvjetima. Prestaje interes naše inteligencije za vatrogastvo, te ono ovisi o nekoliko ljudi i samoprijegornih članova u dobrovoljnim vatrogasnim društvima. Uz demotivaciju ljudstva, vatrogastvo je pratila slaba potpora, koja se očitovala jedino u dobrovoljnim priložima.

To je razdoblje karakteristično po tome što se vatrogastvo nije razvijalo samo zbog humane naravi te djelatnosti, već i zbog nacionalnog oslobođenja. Uvođenjem hrvatskog jezika u zapovijedi, obilježjima na odorama, istupanjem u inozemstvu pod hrvatskim imenom i stijegom očitovala se pripadnost vatrogastva domovini i narodu.

Premda zbog ratnih zbivanja, nisu održavane sjednice krovne vatrogasne asocijacije, zajednica je nastavila sa radom. Rad društava je stagnirao, ali je pohvalno da su do tada sva osnovana društva opstala.

Raspadom Austro-ugarske države i prestankom Prvog svjetskog rata, javlja se nada u novo doba i u vatrogastvu. Da se vatrogasna organizacija Hrvatske nadala svom preporodu ukazuje i dokument Vatrogasne zajednice upućen novoformiranom Narodnom vijeću u Zagrebu 18. studenog 1918. godine, dakle prije nego što je službeno nastala Kraljevina SHS. U tom dokumentu pozdravlja Narodno vijeće i iskazuje odanost i de će učiniti sve što bude moguće, da u novoj državi budu spremni i obrazovani u svojoj struci za čuvanje imetka pojedinaca i cijele države.

U poratnim godinama vatrogasna društva su se počela oporavljati od ratne pustoši, tako da ih 1921. godine već ima oko 200, ali su materijalni uvjeti isti kao i prije rata.

5.8. Vatrogasni kotari i vatrogasne župe

Ideja o udruženjima vatrogasnih društava u niže asocijacije od nacionalne na tlu Hrvatske javlja se već u 19. stoljeću. Vatrogasna zajednica uz dosadašnju organizaciju ne može sve dužnosti jednako kvalitetno ispuniti, zato je bila prijeka potreba da se olakša posao zajednici stvarati kotare ili župe tako da društva češće dolaze u međusobni kontakt. Vatrogastvo će se na taj način znatno brže i bolje razvijati.

Osnivanjem sve većeg broja vatrogasnih društava vremenom se nametnula potreba za udruživanjem susjednih i bližih društava ili pak društava koja su bila upućena na određenu urbanu ili lokalnu zajednicu – matični ured, crkvenu župu, općinu itd. Osnovna svrha udruživanja bila je u jačanju vatrogastva i obrane od požara.

Najviša institucija vatrogastva ja vatrogasna zajednica sa sjedištem u Zagrebu, njoj su podređeni vatrogasni kotari – župe, a sva seoska vatrogasna društva bi imala podređena vatrogasnom kotaru – župi.

Prvo vatrogasno udruživanje zabilježeno je u Bjelovaru. U Kapeli 1. lipnja 1880. godine sastala su se dobrovoljna društva općina Bjelovar, Virje, i Novigrad i osnovali Bratsku zajednicu vatrogasnih društava. Tih godina na temelju pravila HSVZ-e, nove župe, a postojeći „kotari“ preimenovani su u župe. Tako je krajem dvadesetih godina u Hrvatskoj djelovalo 38 vatrogasnih župa.

Danas možemo ustvrditi da je ta upornost, uz ostale inicijative i aktivnosti hrvatskih čelnika vatrogastva, pomogla da Kraljevina donese zakonske odredbe o vatrogastvu. To se i dogodilo 15. srpnja 1933. godine donošenjem Zakona o organizaciji vatrogastva, koji je vrijedio za svih tadašnjih 9 upravnih područja tj. banovina [19].

6. VATROGASNA ZAJEDNICA SAVSKE BANOVINI

6.1. Pokušaj oduzimanja nacionalnog identiteta

Zakonom o nazivu i podjeli Kraljevine na upravna područja od 3. listopada 1929. godine, Kraljevina Jugoslavija podijeljena je na 9 banovina, umjesto na dotadašnjih 33 oblasti. Novom teritorijalnom podjelom zamijenjen je dotadašnji kompromisni unitarizam – isticanje troplemenog naroda u nazivu države i državnim amblemima – integralnim jugoslavenskim unitarizmom. Radi toga izvršena je nova upravna podjela na banovine, čije su granice utvrđene po geografskim obilježjima, zanemarujući nacionalna i povijesna obilježja.

Dotadašnji povijesni teritorij Hrvatske podijeljen je na tri banovine – Savsku, Dunavsku i Drinsku., a dio Dalmacije postao je sastavnim dijelom Primorske banovine.

Stvaranje nove države imalo je utjecaja i na vatrogastvo, jer se vlast uvelike miješala u poslove dobrovoljnih udruženja. Kao prvi znaci javljaju se pritisci na glavnim godišnjim skupštinama s ciljem da u upravu dođu režimski ljudi. Za sve javne manifestacije bile su potrebne dozvole, pa tako i za vatrogasne zabave.

Iako se zajednica godinu dana opirala i odolijevala naletima posljedica šestosiječanjske diktature 1929. godine, jer unatoč ustroju banovine krovna vatrogasna asocijacija djelovala pod nazivom Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica. Policijska u doba šestosiječanjskog režima uvjetovala je održavanje Skupštine zajednice 21. rujna 1930. godine priopćenjem da se skup ne može održati ukoliko na dnevnom redu ne bude prijedlog i odluka o izmjeni naziva Zajednice u Savska banovina umjesto Hrvatsko-slavonska.

Tada je po prvi puta od postojanja zajednice iz naziva izbačen posvojni pridjev „Hrvatska“. Dogodit će se to i 1939., 1941. te 1949. i 1955. godine, da bi tek 1993. godine Zajednici bio vraćen njen izvorni naziv [20].

6.2. Vatrogasni savez Kraljevine Jugoslavije

Na izvanrednoj Glavnoj skupštini 8. prosinca 1929. godine Zajednica pristupa Državnom vatrogasnom savezu Kraljevine Jugoslavije, koji je tog dana i osnovan. Prvi

predsjednik Vatrogasnog saveza Kraljevine Jugoslavije bio je predsjednik Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice Marijan pl. Heržić.

Središnji odbor HSVZ-e poticao je osnivanje asocijacije na razini države već od 1921. godine. Na sjednici 14. kolovoza iste godine raspravljana su i napisana „Pravila jugoslavenskog vatrogasnog saveza“. Za druge prijedloge i zahtjeve naših vatrogasaca nije bilo sluha, tako je i ta inicijativa morala čekati osam godina, da bi oni koji nisu imali europsko vatrogastvo shvatili potrebu i značaj približavanja društvu naprednijih i razvijenijih.

Vatrogasna organizacija bila je pod kontrolom vlasti. Naime, vatrogasci su na svoje skupove morali pozivati vojne, policijske i upravne predstavnike novoustrojene države kraljevine Jugoslavije. Sva su se izvješća morala obavezno dostavljati vojnim i policijskim vlastima. Posebnu pozornost plijeni zaključak Starješinstva, da se ispiti za zapovjednike isključivo polažu u Beogradu. Tim je potpuno marginalizirano dotadašnje stručno osposobljavanje vatrogasaca u Hrvatskoj.

Iako je to bio prvi Zakon o vatrogastvu, glavina njegova sadržaja odnosila se na kontrolu vatrogastva, poglavito hrvatskog, a ne sadržaja djelatnosti vatrogasne službe. Samim donošenjem tog zakona prestala su vrijediti sva pravila dobrovoljnih vatrogasnih društava i vatrogasnih župa.

Ustroj hrvatskog vatrogastva i šezdesetogodišnji način rada i upravljanja dobrovoljnim vatrogasnim društvima narušen je Zakonom kraljevine. Uputstva donesena u Jugoslovenskom savezu bila su vrlo loša prema hrvatskom vatrogastvu kao što je oduzimanje prava da vatrogasno društvo odlučuje o sazivu redovne ili izvanredne skupštine i niz drugih nelogičnosti koje su vodile prema veličanju kralja i kraljevine. U tome periodu podiže se glas hrvatskih vatrogasaca prema direktivama iz Beograda [21].

6.3. Rezolucija Dolanskog-prekid odnosa sa kraljevinom

Svi ta omalovažavanja prema Hrvatskoj vatrogasnoj zajednici kulminirali su 15. srpnja 1937. godine na središnjem dijelu proslave obilježavanje 60. obljetnice Zajednice, kada je Marijan Dolanski, predsjednik vatrogasne župe Varaždin, bez prethodne najave pročitao rezoluciju od pet točaka:

1. Današnjim danom objavljujemo prekid hrvatskog vatrogastva s „Jugoslavenskim vatrogasnim savezom“ jer smo mi savez hrvatskih dobrovoljnih vatrogasnih društava već 60 godina
2. Hrvatsko vatrogastvo skida sve znakove i oznake sa svoje vatrogasne odore, koji nisu u skladu sa odorom kakva je bila prije donošenja vatrogasnog zakona, koji su nam nametnuli reakcionarni režimi beogradskih nasilnika
3. Pozivam sva hrvatska vatrogasna društva i sve hrvatske vatrogasne župe, kao i njihove predstavnike, da današnjim danom niti jedan hrvatski predstavnik ne sudjeluje kod daljnjeg vijećanja jugoslavenskog vatrogastva
4. Predstavnici hrvatskog vatrogastva imaju se u što kraćem roku sastati i donijeti odluke o budućem sastavu i organizaciji hrvatskog vatrogastva
5. Rad hrvatskog vatrogastava sada i u buduće ima ići u skladu sa stavom cjelokupnog hrvatskog naroda, koji vodi jedini legitimni vođa hrvatskog naroda dr. Vladko Maček, kojeg s ovog mjesta hrvatsko vatrogastvo pozdravlja i poručuje mu, da s njim stoji i pada.

Nakon iznesene rezolucije delegati hrvatskog vatrogastva podnose ostavke na dužnosti u Vatrogasnom Savezu kraljevine. Nakon toga Ministarstvo fizičkog odgoja naroda je na svoju ruku izabralo delegate u Vatrogasni savez kraljevine. Takvim postupkom naših delegata iskazalo se negativno mišljenje o radu Saveza, ali nije došlo do formalnog prekida odnosa jer su novi delegati izabrani prisilno.

7. VATROGASNA ZAJEDNICA BANOVINE HRVATSKE

7.1. Vatrogastvo u Banovini Hrvatskoj

Na temelju političkog sporazuma, sklopljenog 26. kolovoza 1939. godine, o „rješenju hrvatskog pitanja“ između predsjednika tadašnje jugoslavenske vlade Dragiše Cvetkovića i predsjednika Hrvatske seljačke stranke i Seljačke demokratske koalicije Vladimira Mačeka, stvorena je Banovina Hrvatska. Za nekoliko je dana po objavi sporazuma započeo 2. svjetski rat. Zbog takvih okolnosti Banovina Hrvatska nije bila do kraja konstituirana.

Slika 13 : Vatrogasne armature s početka 20. stoljeća

Izvor: osobna fotografska zbirka autora rada

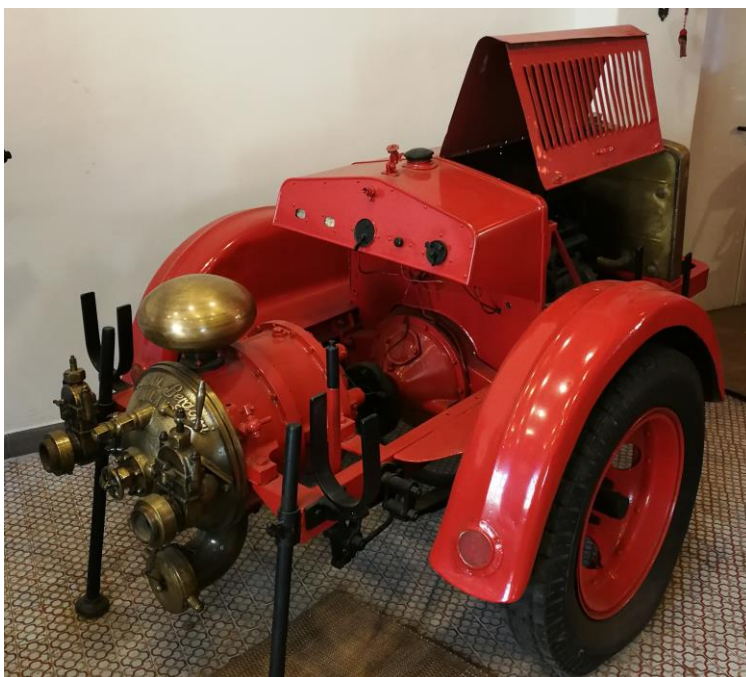
Organizacijske promjene u vatrogastvu bilo je relativno lako provesti, jer se radilo o administrativnom pripajanju. Pojavili su se problemi nadležnosti po upravnoj liniji za nadzor, a samim time i brige o spremnosti vatrogasne organizacije za izvršavanje njenih zadataka, kako u odnosu na brojno stanje tako i opremljenost.

Prema odredbama zakona o organizaciji vatrogastva, nadzor pripada u nadležnost Ministarstva za fizički odgoj naroda, dok je tim istim zakonom Vatrogasni savez određen kao vrhovni organ za cjelokupno vatrogastvo. U uvjetima ratnih priprema, određene nadležnosti u vatrogastvu ima i Ministarstvo vojske i mornarice, te inspekcija narodne

obrane, jer je vatrogasna organizacija osnovna i bitna karika pri formiranju organizacije za zaštitu civilnog stanovništva. To ministarstvo 1940. godine izdaje uputstvo o tome koja mjesta moraju imati vatrogasnu jedinicu i s kakvom opremom. Prema Zakonu o organizaciji općina, tim je upravnim jedinicama stavljeno u nadležnost da odlučuju o formiranju vatrogasnih jedinica: službenih, dobrovoljnih, obaveznih ili kombiniranih.

Samostalnost hrvatskog vatrogastva očitavala se jedino putem Pravilnika o odori i opremi Vatrogasne zajednice Banovine Hrvatske, koji je prihvaćen 13. rujna 1940. godine. Do tada je bio na snazi pravilnik Vatrogasnog saveza Kraljevine Jugoslavije.

U pred ratnim zbivanjima, vatrogasna organizacija kao jedina organizirana snaga postala je okosnica cjelokupne organizacije civilne zaštite. Prema izvještaju Zajednice za 1938. godinu cijela organizacija sa 30000 ljudi raspolaže sa 140 maski i 200 motornih pumpi, a ništa nije bolje ni sa drugom opremom. Motorne pumpe i maske nalazile su se uglavnom u nekoliko vatrogasnih jedinica u gradovima, dok je oprema seoskih jedinica bila na razini 1920. godine tj. nešto ručnih pumpi i cijevi.

Slika 14 : Prijevozna vatrogasna štrcaljka Bergomi, 1936. godina
Izvor: osobna fotografska zbirka autora rada

Pred ratni vihor i Vatrogasni vjesnik počinje sa objavljivanjem niza članaka o požarnim opasnostima u ratnim uvjetima: Požarne opasnosti i zaštita za vrijeme rata, Zaštita od požara za vrijeme rata, Protuplinska obrana u vatrogastvu, Izgradnja skloništa [22].

8. VATROGASNI SAVEZ NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

8.1. Preustroj Zajednice

Formiranjem Nezavisne države Hrvatske 10. travnja 1941. godine i Vatrogasna zajednica Banovine Hrvatske mijenja svoje ime u Vatrogasni savez Nezavisne države Hrvatske. Odlukom povjerenika kojeg je dekretom imenovao ministar unutarnjih poslova, raspušteni su svi organi zajednice. Sve poslove preuzima povjerenik isto tako preuzima i opremu vatrogasnih zajednica u Banja Luci i Sarajevu.

Okružnicom je zabranjeno do daljnjega održavanje skupština vatrogasnih župa i dobrovoljnih vatrogasnih društava, kao i svih javnih vježbi, tečajeva i drugih priredaba. Od tada su dobrovoljna vatrogasna društva pod strogim nadzorom NDH, što se posebno odnosilo na ona društva u kojima su se oduvijek okupljali napredni i slobodarski nastrojani ljudi. Time je tijekom ratnog razdoblja djelovanje dobrovoljnih vatrogasnih društava bilo ograničeno i pod stalnom prismotrom [23].

8.2. Narodna zaštita

Dana 16. kolovoza 1941. godine izdaje se Provedbena naredba o općem uređenju narodne zaštite u kojoj stoji da je Narodna zaštita dužna ustrojiti i opremiti vatrogasnu službu: vatrogasno-redarstvenu ustrojbu za sprečavanje požarnih mogućnosti i osiguranje potrebnih stvari za uspješno gašenje vatre, stručne vatrogasne jedinice, dobrovoljna vatrogasna društva, veleobrtne vatrogasne jedinice i pomoćne vatrogasce.

Tijekom rata muška radna snaga odlazila je na bojište, pa i ona koje je bila posebno stručno, profesionalno osposobljena za zaštitne djelatnosti od vatre. Vatrogasci i drugi stručni radnici, koji su bili posebno osposobljeni za pozadinske djelatnosti, mogli su, bude li potrebno, ostati na svojoj dotadašnjoj dužnosti, ali tek pošto ih se mobilizira u Narodnu zaštitu. Kao pričuva u Narodnoj zaštiti djelovala je muška mladež starija od 15 godina i ženska mladež starija od 17 godina [24].

9. VATROGASTVO U NARODNO-OSLOBODILAČKOJ BORBI

Dio članova vatrogasnih organizacija priključili su se Narodno oslobodilačkom pokretu. Vatrogasci su bili organizirani i pomagali su narodnooslobodilački pokret, skupljali hranu, odjeću, sanitetski materijal i crvenu pomoć.

Vatrogasni domovi su pretvoreni u skladišta i u njima su se sklanjali ranjenici i nezbrinuta djeca. Ponegdje su domovi pretvoreni u vojničke kuhinje. Okupator je u znatnoj mjeri koristio vatrogasnu opremu, a vatrogasne domove i spremišta nerijetko je koristio za bunkere.

U Zagrebu gotovo svi vatrogasci su bili oslobođeni od odlaska u vojsku, osim vojnih časnika. Tijekom rata otišlo je mnogo vatrogasaca u partizane

Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije donio je 1944. godine Odluku o obnavljanju uništenih, reorganizaciju postojećih i organiziranju novih vatrogasnih jedinica. Ta je Odluka inicirala rad vatrogasnih jedinica barem na oslobođenim dijelovima zemlje, gdje su dani rata i okupacije ostavili vidljive tragove ratnih pustošenja, teških razaranja, bijedu i neimaštinu, brojne uništene i opljačkane vatrogasne domove [25].

10. VATROGASTVO U NARODNOJ REPUBLICI HRVATSKOJ

Već 7. travnja 1945. godine Ministarstvo unutrašnjih poslova Demokratske Federativne Republike Jugoslavije donosi Odluku o proglašenju povjereništva unutrašnjih poslova pri federalnim jedinicama koja imaju zadaću poticati „inicijativu za pomaganje, osnivanje i razvijanje“ ne samo državnog već i dobrovoljnog vatrogastva sa svrhom organiziranja i povezivanja vatrogasnih društava radi oformljenja vatrogasnog saveza.

Odlukom spomenutog ministarstva propisan je ustroj vatrogastva, dakako najprije u sklopu unutarnjih poslova, imenovanjem povjerenika za vatrogastvo. Potom Ministarstvo unutrašnjih poslova Federativne Narodne Republike Jugoslavije 9. veljače 1946. godine izdaje podzakonski akt „Obavezno uputstvo o službi odbrane od požara“, kojim utvrđuje organizaciju vatrogastva i službe za obranu od požara.

Osim zadataka na provedbi požarne preventive, posebna pažnja poklanjala se stručnom osposobljavanju vatrogasnih kadrova, tehničkoj opremi i unapređenju kulturnog i društvenog života.

Da bi obnovljeno vatrogastvo moglo funkcionirati, trebalo je i otpočeti sa stručnim osposobljavanjem neophodnih vatrogasnih kadrova. Tako je krajem 1946. godine u Zagrebu bio organiziran prvi vatrogasni tečaj za vatrogasce iz cijele Jugoslavije. Tečaj je trajao mjesec dana, a polaznici su dobili svjedodžbu o zvanju „vatrogasnog oficira – instruktora“.

Iste te godine Sabor narodne Republike Hrvatske donosi Zakon o organizaciji narodne milicije u kojem je nominirano profesionalno vatrogastvo pod nazivom vatrogasna milicija što je upućivalo na odvajanje profesionalaca od dobrovoljaca [26].

10.1. Prvi hrvatski vatrogasni zakon

Kao osnova u radu za novi Zakon poslužio stari Zakon još iz 1933. godine, kojeg je donijela Kraljevina Jugoslavija. To je bio i prvi zakonski propis u Jugoslaviji, kojeg je donijela Kraljevina Jugoslavija, koji je u cjelini regulirao dobrovoljno vatrogastvo. Do njegova donošenja, 1948. godine, dobrovoljno vatrogastvo bilo je isključivo u domeni unutrašnjih poslova, a u kotarima su bili povjerenici za vatrogastvo, koji su bili u sastavu Narodne milicije. Nakon toga su se osnivali kotarski podsavezi, što je bio početak

osnivanja vatrogasne organizacije, a na osnovi toga 1949. godine osnovan je i Savez dobrovoljnih vatrogasnih društava Narodne Republike Hrvatske, koji će 1955. godine promijeniti naziv u Vatrogasni savez Hrvatske.

Sabor NRH donosi 22. svibnja 1948. godine Zakon o dobrovoljnim vatrogasnim društvima Narodne Republike Hrvatske. Nakon dugog očekivanja i mukotrpnog rada na donošenju Zakona o vatrogastvu, konačno je svijetlo dana ugledao prvi hrvatski vatrogasni zakon, koji je donošenjem Saveznog jugoslavenskog zakona 1956. godine prestao važiti. Zakonom su jasno formulirane obveze i utvrđeni zadaci dobrovoljnog vatrogastva i narodnih vlasti. Zakonom je riješeno pitanje vatrogasne službe, pitanje osiguranja vatrogasaca u slučaju ozljede ili nesreće i dr. Temeljni instituti ustroja vatrogastva u Zakonu su: dobrovoljna vatrogasna društva, kotarski podsavezi dobrovoljnih vatrogasnih društava i savez dobrovoljnih vatrogasnih društava.

Zakonom je propisan ustroj Saveza kojemu je zadaća: da pokreće i razmatra opća pitanja dobrovoljnog vatrogastva, da organizira i jedinstveno uređuje cjelokupnu dobrovoljnu vatrogasnu službu u Narodnoj Republici Hrvatskoj, da nadzire rad podsaveza, da vodi centralnu statistiku o stanju vatrogastva i o požarima na području Hrvatske, da predlaže najprikladnije tipove gasila, pribora i opreme, da izvršava naredbe nadležnih ministarstava ukoliko se odnose na vatrogastvo, te da im podnosi prijedloge i daje stručna mišljenja o pitanjima vatrogastva [27].

11. SAVEZ DOBROVOLJNIH VATROGASNIH DRUŠTAVA NARODNE REPUBLIKE HRVATSKE [28]

11.1. Osnivanje saveza

Nakon donošenja zakona pristupilo se osnivanju kotarskih vatrogasnih saveza te Saveza dobrovoljnih vatrogasnih društava Narodne Republike Hrvatske. Ministar unutrašnjih poslova je 20. prosinca 1948. godine imenovao privremenu upravu kako bi se mogao konstituirati Savez.

Dana 3. travnja 1949. godine počela je radom Privremena uprava Saveza dobrovoljnih vatrogasnih društava NR Hrvatske. Osnivačka skupština Saveza dobrovoljnih vatrogasnih društava NR Hrvatske održan je 14. srpnja 1949. godine. Na osnovi zakona iz 1948. godine pretvorena su kotarska savjetodavna vijeća u kotarske vatrogasne podsaveze.

11.2. Tipska pravila i statuti

Skupština Saveza je donijela tipska pravila za dobrovoljna vatrogasna društva i tipske statute za kotarske i gradske pod saveze što je omogućilo ujednačavanje rada. Na taj način je provedena jednoobraznost od dobrovoljnog društva pa do Republičkog saveza. Time je zaokružena i ostvarena prva faza reorganizacija vatrogastva u NR Hrvatskoj.

Godine 1949/50. bilo je 48 pod saveza s 1033 dobrovoljna vatrogasna društva i 31643 izvršna člana i 21049 podupirućih.

Vatrogasna društva nastojala su pokazati da su ponovno u funkciji te se sve češće pojavljuju među stanovništvom, pokazujući svoje stručno pripremljene javne vježbe, profesionalnost, snagu i znanje.

NR	Vatrogasna jedinica	Jedna jed. na km ²	Članova operat. jed.	Jedan vatrog. na br. stan.	Ostalih članova	Ukupno članova
Srbija	1.275	69	35.445	197	33.705	69.150
Hrvatska	2.006	27	65.545	59	66.620	132.165
Slovenija	1.359	14	45.381	31	30.439	75.820
BiH	405	127	11.726	242	24.190	35.916
Makedonija	610	43	21.382	60	3.995	25.377
Crna Gora	65	213	1.421	295	1.474	2.895
FNRJ	5.720	45	180.900	93	160.423	341.323

Tablica 2: Pregled vatrogasnih jedinica i članstva u FNRJ (stanje 31.12.1954. godine)

Izvor: Suvremeno vatrogastvo 12/1954

11.3. Kongres hrvatskih vatrogasaca

Na zasjedanju plenuma Saveza dobrovoljnih vatrogasnih društava NR Hrvatske 20. travnja 1952. godine odlučeno je da se godišnja skupština pretvori u Kongres.

Na Kongresu su predložene izmjene i dopune Zakona i Pravila. Donesen je propis o zastavi dobrovoljnog vatrogastva Narodne Republike Hrvatske.

Kao dan vatrogastva NR Hrvatske na Kongresu je utvrđen 2. svibanj, te je donijeta Rezolucija u kojoj se utvrđuje rad u tri segmenta:

1. Stručno – tehnički rad (dovršenje centralne vatrogasne škole, preraspodjela sprava i opreme, izrada operativnih planova, raspored natjecanja, uvođenje jedinstvenog nazivlja i dr.)
2. Upravno – organizacijski rad (stvaranje industrijskog vatrogastva, popis imovine u svim društvima, poboljšanje discipline, osiguravanje novčanih sredstava i dr.)
3. Politički rad (odbacivanje obilježja sv. Florijana i pozdrava Pomoz bog, povezivanje sa narodnom armijom, savezom boraca, crvenim križem)

11.4. Članstvo u CTIF-u

Članstvo u Međunarodnom tehničkom odboru za preventivnu zaštitu i gašenje požara (CTIF-u) obnavlja se 1952. godine, premda u sklopu jugoslavenskog vatrogastva. Tada je Vatrogasni savez Jugoslavije bio jedini od saveza socijalističkih zemalja članom tog foruma.

U Zagrebu je 18. kolovoza 1955. godine, održan Kongres CTIF-a. Na kongresu je predloženo svjetskoj organizaciji UNESCO stvaranje projekta za protupožarnu zaštitu kulturnih dobara. Održavanje Kongresa CTIF-a u Zagrebu bilo je priznanje hrvatskom vatrogastvu koje je tada bilo najrazvijenije u FNRJ [29].

12. VATROGASNI SAVEZ HRVATSKE

12.1. Kongres Vatrogasnog saveza

U Varaždinu je održan 19. i 20. kolovoza 1955. godine Kongres Saveza dobrovoljnih vatrogasnih društava Hrvatske, u sklopu obilježavanja 90. obljetnice postojanja Prvog hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora.

Na Kongresu je potvrđeno jedinstvo profesionalnih i dobrovoljnih struktura, te je stoga promijenjen dotadašnji naziv Savez dobrovoljnih vatrogasnih društava Narodne Republike Hrvatske u novi naziv Vatrogasni savez Hrvatske u kojem se udružuju i profesionalci i dobrovoljci.

Donesen je Statut Vatrogasnog saveza Narodne Republike Hrvatske, a velika pozornost posvećivala se izradi operativnih planova, pa se isticalo da svako dobrovoljno vatrogasno društvo i industrijsko dobrovoljno vatrogasno društvo moraju izradu plana shvatiti kao trajni zadatak. Sukladno statutu proveden je preustroj vatrogasnih asocijacija dokinućem podsaveza i osnivanjem kotarskih vatrogasnih saveza i vatrogasnih odbora općina, tijekom 1956. godine.

Temeljem Zakona o zaštiti od požara FNRJ stvoren je vatrogasni fond u kotarima i općinama za financiranje nabave vatrogasne opreme. Kao osnovni izvor prihoda za taj fond bila su propisana sredstva od dva posto iz uplaćenog poreza iz dohotka na području kotara, što je tada u Hrvatskoj činilo 2/3 svih sredstava za vatrogastvo. Zahvaljujući nastanku vatrogasnog fonda, izgrađena je u Zagrebu Vatrogasna škola, prva i jedina u tom dijelu Europe.

Temeljem rasprave na Upravnom odboru vatrogasne organizacije u Hrvatskoj kategorizirane su u četiri kategorije. U prvu su uvrštena društva u razvijenim kotarskim središtima, u drugu u ostalim kotarskim središtima, u treću jedinice u općinskim središtima i u četvrtu kategoriju ušle su seoske jedinice. Kategorizacija operativnih vatrogasnih jedinica i njihove opreme provodila se radi koncentracije snaga i opreme prema štićenom području, gustoći naseljenosti, industriji i udaljenosti od sjedišta profesionalne vatrogasne jedinice [30].

12.2. Međunarodno natjecanje u Karlovcu

Treće međunarodno vatrogasno takmičenje (CTIF) održano je u Karlovcu od 3. do 9. rujna 1966. godine. I to u počast laureatima s prošlih dviju olimpijada. To je bilo i veliko priznanje našoj zemlji na vatrogasnom području, ali i otvaranje vrata prema Europi. Posebno priznanje primili su karlovački i hrvatski vatrogasci za dobru organizaciju natjecanja, jer je uz DVD Karlovac, nositelj organizacije natjecanja bio i Vatrogasni savez Hrvatske. Osobite pohvale primili su naši vatrogasci za smještaj i sve popratne manifestacije uz natjecanje i afirmiranje zemlje vatrogastva.

Nakon što su na prethodne dvije olimpijade u Bad Godesbergu (SR Njemačka, 1961.) i Mulhousenu (Francuska, 1963.) vatrogasci DVD Karlovac osvojili zlato, čast organiziranja međunarodne vatrogasne manifestacije pripala je Vatrogasnom savezu Jugoslavije. Predsjedništvo Vatrogasnog Saveza Jugoslavije je razmotrilo prijavu 21 grada za domaćinstvo olimpijade, te je zbog najboljih uvjeta koje pruža, kao domaćin izabran Karlovac. Za pokrovitelja manifestacije proglašen je Predsjednik SFRJ Josip Broz Tito. Odluka kojom je Karlovcu pripala čast domaćinstva vatrogasne olimpijade potvrđena je na sjednici Stalnog savjeta CTIF-a u Rivi u Italiji u listopadu 1965. godine, gdje su određene i propozicije i program natjecanja.

Još jednom je Hrvatska bila domaćin međunarodnog vatrogasnog natjecanja. Vatrogasna olimpijada održala se u gradu Varaždinu 2005. godine i zaslužila je odlične ocjene. Ne samo u natjecateljskom dijelu, već i u dijelu koji se odnosi na prezentaciju društvenih i kulturnih događaja kojima su se Varaždin i Hrvatska predstavili međunarodnoj vatrogasnoj javnosti [31].

Slika 15: Takmičarska ekipa DVD-a Karlovac na CTIF, 1966. godina
 Izvor: Kafotka, <https://www.kafotka.net/6914>, pristupljeno 22.12.2020.

12.3. Novi zakoni

U razdoblju od 1974. do 1976. godine donijeta su tri važna zakona koji se odnose i na vatrogasnu službu: Zakon o općenarodnoj obrani, Zakon o osnovama društvene samozaštite i Zakon o udruženom radu. Tim je zakonima uređeno povezivanje vatrogasnih organizacija i službi s društvenom samozaštitom i općenarodnom obranom.

Zakonom o osnovama sistema osiguranja imovine i osoba, sniženjem premija za one koji se pridržavaju preventivnih mjera u zaštiti od požara, omogućeno je vatrogasnim organizacijama stalan i čvrst izvor prihoda za gradnju objekata i nabavu tehničke opreme.

Novi, dugo pripremani Zakon o zaštiti od požara Socijalističke Republike Hrvatske donesen je 19. prosinca 1977. godine. Zakonom je konačno definirana zaštita od požara kao društveno posebno važna djelatnost. Vatrogastvo je iz dotadašnjeg podčinjenog položaja udruženja građana, uzdignuto u status društvene organizacije, s obaveznim financiranjem iz proračuna ili interesnim udruživanjem sredstava. Od 1977. godine otpočelo se sa sustavnim financiranjem zaštite od požara iz trajnih izvora: općinskog proračuna, SIZ-a i osiguranja. Zakonom je vatrogasna djelatnost postala djelatnošću od posebnog društvenog interesa, uz odgovarajuće obveze društva prema vatrogastvu i zaštiti od požara.

U vatrogasnoj službi Hrvatske operativno je početkom osamdesetih godina 20. stoljeća djelovalo 35 teritorijalnih općinskih profesionalnih vatrogasnih jedinica i 83 profesionalne vatrogasne jedinice u poduzećima s ukupno 4510 profesionalnih vatrogasaca. Krajem 1981. godine zabilježen je i podatak da su u Hrvatskoj 2154 dobrovoljna vatrogasna društva s 83510 muških i 2452 ženskih članova. Pribrojimo li pomladak od 4114 člana između 7 i 14 godina i mladež od 14 do 18 godina s 3871 članom, te 127250 podupirajućih članova. Vatrogasna organizacija u Hrvatskoj tada je brojala ukupno 225741 pripadnika, pa se po svojoj brojnosti ubrajala među najmasovnije društvene organizacije [32].

12.4. Hrvatsko vatrogastvo na raskrižju

Dana 13. lipnja 1989. godine održana je sjednica Predsjedništva Vatrogasnog saveza Hrvatske na kojoj je konstatirano da se poteškoće u vatrogastvu mogu premostiti konkretno oblikovanim ustavnim amandmanima, da će doći do određenog vakuuma u financiranju, jer su SIZ-ovi ukinuti, te da će procjena ugroženosti i program razvoja vatrogastva biti oslonac za buduće planove i rad vatrogasnih organizacija.

U Zagrebu je 21. prosinca 1990. godine održana Skupština Vatrogasnog saveza Hrvatske na kojoj su članovi raspravljali o problemima vatrogastva u zadnje dvije godine. Posebno su razmatrani zakonski propisi o zaštiti od požara i o vatrogastvu, te financiranje nakon ukidanja SIZ-ova. Predsjedništvo je upozorilo na poteškoće i zadatke te na rješenja u prijedlogu Nacrta Ustava Republike Hrvatske. U skupštinskoj raspravi iskristaliziralo se da su potrebna dva zakona: Zakon o zaštiti od požara i Zakon o vatrogastvu.

U Hrvatskoj je 1990. godine djelovalo 2358 dobrovoljnih vatrogasnih društava s 107 259 operativnih članova, te 100 profesionalnih vatrogasnih jedinica s 3988 operativnih vatrogasaca, u 107 općinskih vatrogasnih saveza i 9 vatrogasnih saveza zajednica općina. Sustav financiranja putem SIZ-ova za zaštitu od požara prestao je funkcionirati 31. prosinca 1990. godine.

Za mnoga vatrogasna društva otpočele su tragične godine rata uz progone, razaranja i stradanja. Pripreme za djelovanjem u ratnim uvjetima bile su uvjetovane političkom situacijom. Znalo se da će, dođe li do rata, na udaru biti strateški i industrijski objekti i da će se upotrebljavati zapaljiva sredstva. Posebno je poslije 30. svibnja 1990. godine, kada je proglašen Dan državnosti Hrvatske, počela pripravnost svih vatrogasnih društava za izvanredne okolnosti.

13. VATROGASTVO U DOMOVINSKOM RATU

13.1. Početak agresije

Tijekom Domovinskog rata od 1991. do 1995. godine, uz branitelje i zdravstveno osoblje, vatrogasci su bili, kao treći stup obrane Domovine, stalno prisutni na prvoj liniji bojišnice spašavajući ljude, imovinu i gradove od uništenja okupatorske JNA, Srpske vojske Krajine i niza terorističkih velikosrpskih postrojbi.

Dana 21. prosinca 1990. godine Hrvatski sabor donio je novi Ustav slobodne demokratske Republike Hrvatske.

Budno prateći prijeteće ratna zbivanja, u Vatrogasnom savezu Hrvatske su od 16. srpnja 1991. godine organizirana stalna dežurstva i praćenje zbivanja na kriznim područjima. Već početkom srpnja iste godine VSH donio je upute za djelovanje vatrogasnih organizacija u izvanrednim okolnostima, ratnim sukobima i terorističkim aktivnostima koje mogu izazvati požar, eksplozije, nesreće i drugo.

U skladu s planom obrane Hrvatske Republički štab Civilne zaštite donio je 19. srpnja 1991. godine Odluku o prelasku DVD-a i vatrogasnih saveza na rad i djelovanje u ratnim uvjetima te upute za djelovanje u neposrednoj ratnoj opasnosti. Temeljem tih dokumenata profesionalne i dobrovoljne vatrogasne jedinice postale su specijalnim vatrogasnim jedinicama Civilne zaštite.

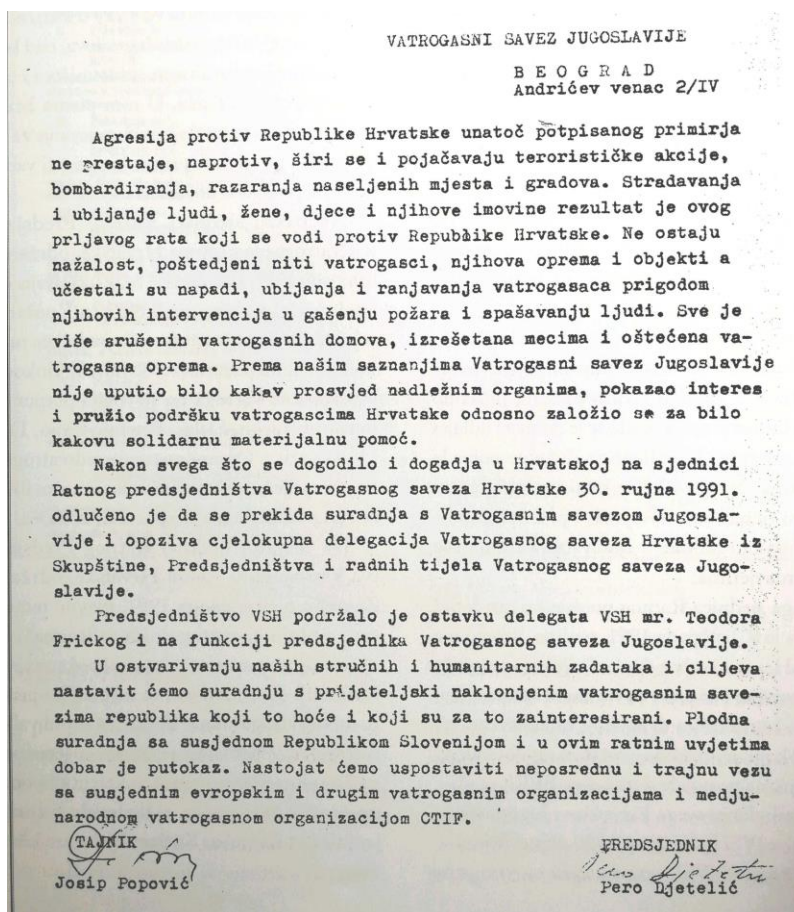
U izravnom uništavanju sela i gradova među živim metama bili su i vatrogasci. Međutim, vatrogasci nisu posustali na svom humanom zadatku pružanja pomoći ugroženim stanovnicima i svojoj Domovini [33].

13.2. Ratno Predsjedništvo i Zapovjedništvo

U skladu sa ratnom prijetećom zbiljom, te statutarnim obvezama VSH u takvim situacijama, prema odluci Predsjedništva Vatrogasnog saveza Hrvatske 20. rujna 1991. godine imenovano je Ratno predsjedništvo VSH. Predsjednik je imenovao i Ratno zapovjedništvo, a cjelokupni sustav tijela VSH otpočeo je sa radom u ratnim uvjetima.

Na prvoj sjednici Ratnog predsjedništva VSH, održanoj 30. rujna 1991. godine, donijeta je odluka o prekidu odnosa sa Vatrogasnim savezom Jugoslavije i opozivu delegacije VSH i tadašnjeg predsjednika VSJ, mr.sc. Teodora Frickog, koji je već 17. rujna

iste godine podnio neopozivu ostavku na dužnost predsjednika Vatrogasnog saveza Jugoslavije [34].

Slika 16: Dopis VSH kojim se prekida suradnja s Vatrogasnim savezom Jugoslavije, 30. rujna 1990. godine

Izvor: Knjiga, 140 godina Hrvatske vatrogasne zajednice

Vatrogasni savez Hrvatske sa posebnom pozornošću prati događaje u područjima koja su zahvaćena ratom. Po potrebi se vrši preraspodjela opreme i tehnike u krizna područja. Započinje se sa akcijom Sveti Florijan, prikupljanja pomoći vatrogasnim organizacijama, radi prikupljanja novčane i materijalne pomoći i radi nabave vatrogasne opreme.

Iako su se ratna zbivanja zahuktala Vatrogasna zajednica Hrvatske razmatrala je odnos vatrogastva i Civilne zaštite uz zalaganje za jasnu autonomnost vatrogastva u vrijeme predstojećeg donošenja novih zakonskih rješenja u tim djelatnostima.

Na zadnjoj sjednici Ratnog predsjedništva koja je održana 20. veljače 1992. godine, predloženo je da se 05. svibanj proglašeni Danom vatrogastva, na blagdan sv. Florijana, zaštitnika vatrogasaca.

Slika 17 : DVD Novska na intervenciji

Izvor: HVZ, <https://hvz.gov.hr/vijesti/dan-sjecanja-na-zrtve-domovinskog-rata>

Ta 1992. godine Predsjedništvo VSH je predloženo da se Vatrogasni savez Hrvatske preimenuje u Hrvatsku vatrogasnu zajednicu, što bi simboliziralo i objedinjavanje dobrovoljnih i profesionalnih jedinica.

Te iste godine vatrogasna organizacija Republike Hrvatske jednoglasno je primljena u članstvo Međunarodnog tehničkog komiteta za preventivu i gašenje požara [35].

13.3. Usvojen zakon o vatrogastvu

Na Skupštini Hrvatskog vatrogasnog saveza 22. travnja 1993. godine, ponovno se raspravljalo o prijedlogu Zakona o vatrogastvu.

Primjedbe na tekst iznijela su mnoga dobrovoljna vatrogasna društva, a posebno u pogledu njihove imovine, koja je trebala prijeći u vlasništvo općina. Naglašeno je da je

vatrogastvo humanitarna djelatnost od posebnog interesa za državu i da se ne smije poistovjećivati s drugim udruženjima.

Napokon je 3. lipnja 1993. godine Sabor Republike Hrvatske usvojio Zakon o vatrogastvu.

Hrvatski je Sabor usvoji dva vatrogasna zakona: Zakon o zaštiti od požara i Zakon o vatrogastvu. Donošenjem tog Zakona resorno tijelo za vatrogastvo postalo je Ministarstvo unutarnjih poslova. Temeljem tog Zakona gradovi i općine imale su obvezu financirati redovitu djelatnost dobrovoljnih vatrogasnih postrojbi [36].

14. HRVATSKA VATROGASNA ZAJEDNICA

14.1. Sabor obnoviteljstva

U Zagrebu je 15. prosinca 1993. godine, održan Prvi Sabor Hrvatske vatrogasne zajednice. Zasedanjem Prvog vatrogasnog sabora označen je završetak prve faze novog ustroja dobrovoljnog vatrogastva usklađenog s novim Zakonom o vatrogastvu. Istodobno je Prvi Sabor imao i obnoviteljsku ulogu. Naime, odlukom izaslanika Sabora Vatrogasni savez Hrvatske preimenovan je u Hrvatsku vatrogasnu zajednicu, što je bilo u skladu s imenom pod kojim je 1876. godine konstituirana Hrvatsko – slavonska vatrogasna zajednica [37].

14.2. Ostvarivanje Zakona i financiranje

Na Saboru HVZ-e iznesene su činjenice da su vatrogasci zadovoljni što je Zakonom o vatrogastvu utvrđena vatrogasna djelatnost kao stručna i humanitarna, te od interesa za Republiku Hrvatsku. Utvrđene je obaveza da u svakoj općini i gradu djeluje najmanje jedna vatrogasna postrojba, te su određeni područni i glavni vatrogasni zapovjednik u Republici Hrvatskoj.

HVZ nije zadovoljna što je ukupna dobrovoljna vatrogasna organizacija Zakonom dosta kruto normativno regulirana. Svjesni su da se ukupno vatrogastvo ne može i ne smije operativno dijeliti na dobrovoljne i profesionalne vatrogasne postrojbe. Međutim, dobrovoljna vatrogasna organizacija mora imati svoju autonomnost, kako organizacijsku, tako i financijsku.

Znatan broj dobrovoljnih vatrogasnih društava i organizacija svoju dosadašnju aktivnost temeljio na sredstvima premije od osiguranja, koja su sada u potpunosti centralizirana. Isto tako treba biti svjestan da novo konstituirana lokalna uprava i samouprava, na koju su upućene dobrovoljne vatrogasne organizacije, neće moći na zadovoljavajućoj razini materijalno podupirati dobrovoljno vatrogastvo. Stoga bi svakako trebalo sredstvima od osiguranja podupirati dobrovoljno vatrogastvo.

Provodeći Zakon o vatrogastvu HVZ uspješno je privela kraju usuglašavanje svoga ustroja s ovim Zakonom i teritorijalnom podjelom u Republici Hrvatskoj.

14.3. Novi Statut Zajednice

Sabor Hrvatske vatrogasne zajednice utvrdio je Statut Zajednice prema kojem su tijela zajednice Sabor HVZ koji se održava jednom u četiri godine, Glavni odbor HVZ, Zapovjedništvo i Nadzorni odbor. Zapovjedništvo ima zapovjednika i pročelnika kao stručnu osobu za operativne poslove.

Nakon donošenja Zakona o vatrogastvu operativni poslovi i zapovijedanje pripali su isključivo u nadležnost Ministarstva unutarnjih poslova, pa su se Zajednica i njezine članice trebale uglavnom baviti preventivnom zaštitom, informativno-propagandnom djelatnošću, osposobljavanje članova, natjecanjima i sl.

Temeljem Zakona o vatrogastvu iz 1993. godine ministar unutarnjih poslova donio je desetak pravilnika u izradi kojih su sudjelovali predstavnici Zajednice. Krajem kolovoza 1994. godine stupili su na snagu: Pravilnik o osnovama organiziranosti vatrogasnih postrojbi na teritoriju Republike Hrvatske, Pravilnik o zaštitnoj i drugoj osobnoj opremi pripadnika vatrogasnih postrojbi, Pravilnik o programu i načinu provedbe teorijske nastave i praktičnih vježbi u vatrogasnim postrojbama, Pravilnik o programu osposobljavanja i usavršavanju vatrogasnih kadrova i dr.

Na sjednici Zapovjedništva Hrvatske vatrogasne zajednice u ožujku 1995. godine, usvojeni su: Strojevo pravilo, Pravila službe i Uputa o osposobljavanju i usavršavanju dobrovoljnih vatrogasaca.

Donošenjem izmjena i dopuna Zakona o vatrogastvu uklonjeni su uočeni propusti u dotadašnjem uređivanju vatrogasne djelatnosti i istodobno su osigurane poticajne mjere za zaustavljanje stagnacije dobrovoljnog vatrogastva, te razvoj ove humanitarne i društveno veoma važne djelatnosti.

Izmjenama i dopunama Zakona o vatrogastvu:

- Vatrogasnim su organizacijama utvrđene olakšice i povlastice humanitarnih organizacija
- Određeno je obavezno udruživanje udruga dobrovoljnih vatrogasaca i njihovih zajednica u Hrvatsku vatrogasnu zajednicu, te je utvrđen institut zapovjednika u vatrogasnim zajednicama i Zapovjedništva u HVZ.

- Utvrđen je beneficirani radni staž svim profesionalnim vatrogascima bez obzira gdje su uposleni
- Utvrđena je zaštita dobrovoljnih vatrogasaca u slučaju ozljeda ili bolesti
- Utvrđeno je izdvajanje 2,5 % sredstava iz premije osiguranja na račune vatrogasnih zajednica županije i HVZ za nabavku vatrogasne opreme
- Vatrogasne udruge i postrojbe oslobođene su plaćanja carine prilikom uvoza vozila i vatrogasne opreme
- Vatrogasne pokretnine (vozila, oprema i sredstva), ponovno su vraćeni u vlasništvo dobrovoljnih vatrogasaca [38].

14.4. Novi zakon o vatrogastvu

Početak 1998. godine Hrvatska vatrogasna zajednica, u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova, organizirala je tri savjetovanja koji su trebali dati odgovore na probleme zaštite od požara priobalja i ratom stradalih područja te se raspravljalo i o mogućim korekcijama ustroja vatrogastva. Zakon je usvojen 1. listopada 1999. godine, a počinje se primjenjivati od 1. siječnja 2000. godine.

U sklopu tih promjena profesionalne vatrogasne postrojbe iz Ministarstva unutarnjih poslova odnosno policijskih uprava prelaze u nadležnost gradova u kojima djeluju, a županijski vatrogasni zapovjednici iz MUP-a prelaze u vatrogasne zajednice županija.

U Ministarstvu unutarnjih poslova ostaje inspeksijska služba, glavno vatrogasno zapovjedništvo na razini države i intervencijske vatrogasne postrojbe.

Već nakon kratkog vremena od donošenja Zakona, HVZ ističe dvije značajne manjkavosti. Zakonom nije ispunjeno prvo načelo prema kojem je Hrvatsku vatrogasnu zajednicu trebalo definirati kao nadležnu i odgovornu državnu instituciju za provedbu vatrogasne djelatnosti. Druga manjkavost očitava se u činjenici da odmah na početku primjene Zakona država nije, putem drugih propisa, osigurala prihode lokalnoj samoupravi za preuzete obveze protupožarne zaštite. Te dvije manjkavosti će se još dugo godina biti izvor problema i nesuglasja u hrvatskom vatrogastvu.

Ipak Hrvatska vatrogasna zajednica utvrđena je, temeljem Zakona o vatrogastvu, krovnom organizacijom koja objedinjava ukupno vatrogastvo u RH. Dakle, dobrovoljna

vatrogasna društva i njihove zajednice, dobrovoljna vatrogasna društva u gospodarstvu te profesionalne vatrogasne postrojbe u općinama, gradovima i gospodarstvu. HVZ je organizacija koja temeljem zakona preuzima brigu i odgovornost za organiziranje i učinkovito djelovanje ukupnog vatrogastva. Pri tome brigu i odgovornost za zaštitu od požara i razvoj vatrogastva, trebale su preuzeti i jedinice lokalne samouprave [39].

14.5. Provedba novog Zakona o vatrogastvu

Od početka primjene novog Zakona o vatrogastvu, uz nespremnost većine jedinica lokalne samouprave da prihvate u svoju nadležnost profesionalno vatrogastvo, odnosno javne vatrogasne postrojbe, javlja se i problem nedostatnosti financijskih sredstava koja se osiguravaju za financiranje vatrogastva. Dugogodišnja nebriga u protupožarnoj zaštiti naročito se očituje u nizu neizvršenih zadaća u prevenciji zaštite od požara. Posebno u pogledu obveza lokalne samouprave.

Nadzorom je utvrđeno da veći broj jedinica lokalne samouprave na priobalnom području uopće nije izradilo, Zakonom o zaštiti od požara propisane procjene ugroženosti i planove zaštite od požara za svoja područja. Također nedostaju i sredstva za materijalne troškove javnih vatrogasnih postrojbi koje je trebalo osigurati Ministarstvo unutarnjih poslova iz proračuna RH.

Sve je to dovelo do donošenja Izmjena i dopuna Zakona o vatrogastvu. Prva bitna temeljna odredba Zakona u planu zaštite od požara općine, grada, županije i grada Zagreba utvrđuju se zadaće i područje djelovanja svih javnih vatrogasnih postrojbi i dobrovoljnih vatrogasnih društava dok se središnjim postrojbama i društvima određuje područje odgovornosti. Druga bitna odredba odnosi se na razvrstavanje, odnosno kategorizaciju vatrogasnih postrojbi, što je posebno važno za dobrovoljna vatrogasna društva. Ovisno o kategoriji, vatrogasnoj postrojbi bit će određen minimum opremljenosti, zapovjednicima potrebna zvanja, a vatrogascima potrebna tjelesna i duševna sposobnost. Usvajanjem odredaba Zakona učinjen je kvalitetan pomak k ustrojavanju Hrvatske vatrogasne zajednice kao odgovorne institucije za vatrogastvo Republike Hrvatske[40].

14.6. Ustroj vatrogastva Hrvatske

Temeljem zakona o vatrogastvu od 1. siječnja 2000. godine otpočela je decentralizacija profesionalnog vatrogastva na način da je profesionalno vatrogastvo organizirano kao javne ustanove čiji su osnivači općine i gradovi. Zakonom je utvrđeno prijelazno razdoblje, tijekom kojeg se financiranje profesionalnog vatrogastva decentralizira postupno sa države na lokalnu samoupravu.

Ukupno je do 2003. godine osnovano 55 javnih vatrogasnih postrojbi s ukupno 2285 profesionalnih vatrogasaca koji djeluju na području gradova ili u manjem broju slučajeva, na području više jedinica lokalne samouprave. Dobrovoljno vatrogastvo organizirano je u 1822 dobrovoljnih vatrogasnih društava u općinama i gradovima te broji ukupno 62400 operativnih vatrogasaca, a od njih 205 čine profesionalne okosnice u 82 dobrovoljna vatrogasna društva.

Osim toga u dobrovoljnim vatrogasnim društvima djeluje 1590 pripadnika vatrogasne mladeži, te 140000 pričuvnih, podupirajućih, počasnih i članova veterana. Vatrogastvo u gospodarstvu organizirano je u 46 profesionalnih i 78 dobrovoljnih vatrogasnih postrojbi, temeljem postojećeg zakona i odluka osnivača.

Unutar Ministarstva unutarnjih poslova djeluje Odjel za vatrogastvo, glavni vatrogasni zapovjednik, intervencijske postrojbe, Učilište vatrogastva i civilne zaštite i inspeksijski nadzor. Protupožarne zrakoplovne snage unatrag dvije godine ustrojene su unutar Ministarstva obrane.

Gradovi i općine odgovorni su za organiziranje i djelovanje djelotvorne vatrogasne službe sukladno procjenama ugroženosti i planovima zaštite od požara jedinica lokalne samouprave, osnivaju javne vatrogasne postrojbe i potiču osnivanje dobrovoljnih vatrogasnih društava.

Profesionalne i dobrovoljne vatrogasne postrojbe u gospodarstvu osniva pravna osoba, sukladno zakonskom obvezama i planovima zaštite.

Redovna djelatnost vatrogasnih subjekata financira se iz proračuna osnivača (jedinica lokalne samouprave), a opremanje iz sredstava premija osiguranja, opće korisnih funkcija šuma, proračuna osnivača i drugih izvora.

Redovna djelatnost vatrogasnih zajednica financira se iz proračuna općina, gradova, područja, županija i proračuna Republike Hrvatske [41].

14.7. Zakon o zaštiti i spašavanju

Hrvatski Sabor donio je na sjednici održanoj 26. studenog 2004. godine Zakon o zaštiti i spašavanju. Donošenjem tog Zakona uspostavljeni su temelji početka izgradnje sustava zaštite i spašavanja u Republici Hrvatskoj. Temeljem Zakona o spašavanju, Državna uprava je preuzela poslove civilne zaštite, vatrogastva i Učilišta vatrogastva i civilne zaštite od MUP-a te poslove koji se odnose na sustav uzbunjivanja i obavješćivanja od MORH-a.

Službe vatrogastva i civilne zaštite ustrojavaju se na način da se postiže funkcionalnost i mogućnost transformacije, sukladno europskim standardima i okruženju kojem želimo pristupiti (Europskoj uniji). Sukladno Zakonu o vatrogastvu, te nadležnostima koje proizlaze iz Zakona o zaštiti i spašavanju, služba za vatrogastvo mora svojim ustrojem, postrojbama i stručnim vođenjem u okviru Državne uprave omogućiti učinkovito reagiranje na požare, ali i na prirodne i civilizacijske nesreće.

Služba za vatrogastvo je specifična. Naime, s obzirom na veliki broj događaja u kojima reagiraju vatrogasne postrojbe tijekom godine, možemo govoriti o intervencijama u redovnoj situaciji, prilikom akcidenata, a posebice prilikom velikih požara na priobalju, o događajima koju mogu prerasti u velike i čak katastrofalne požare. Stoga je logično da su vatrogasne postrojbe morale biti ustrojene prvenstveno kao operativne službe, sa što kraćim vremenom odziva na događaj. Zbog specifičnosti intervencija koje obavljaju, vatrogasne postrojbe su djelomično već i prije bile opremljene određenom specijalnom opremom i sredstvima.

Uz navedeno, svake godine, posebice u ljetnom razdoblju, RH suočava se s velikim brojem požara nastalih na otvorenom prostoru, posebice na priobalju. Temeljem prosudbe o potrebama zaštite obalnih šuma proteklih godina poduzet niz mjera za smanjenje šteta uzrokovanih požarima, uključivo jačanje protupožarnih zračnih snaga, nabavke dodatne specijalističke opreme, vozila i sredstva za potrebe vatrogastva.

Potrebno je razvijati postojeće resurse i potencijale vatrogasne organizacije, a dodajući im i nova znanja, tehniku i opremu stvarati postrojbe koje putem Uprave, mogu odgovoriti i drugim zadaćama u području zaštite i spašavanja⁸.

⁸ Zakon o zaštiti i spašavanju, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_12_174_3011.html

14.8. Dogradnja ustroja vatrogastva

Hrvatska vatrogasna zajednica izgubila je status nadležnog tijela za vatrogastvo na državnoj razini, koji je imala od 1891. godine pa sve do 1994. godine, kada su javne vatrogasne postrojbe pripale u nadležnost Ministarstva unutarnjih poslova, odnosno kada je vatrogastvo centralizirano.

Zakon o vatrogastvu iz 1999. godine koji je uz sve pozitivne učinke, u dva segmenta je ostao nedovršen. Naime decentralizacija vatrogastva provedena je samo do županijske razine, dok je na državnoj razini nadležno tijelo za vatrogastvo ostalo u MUP-u, što je imalo negativne posljedice na razvoj vatrogastva. Naime tim je zakonom HVZ trebala ponovno biti utvrđena kao nadležno tijelo za vatrogastvo na državnoj razini.

Drugi se nedostatak vidi u tome što Zakonom nije utvrđeno financiranje javnih vatrogasnih postrojba, već je financiranje redovite djelatnosti određeno Odlukom o minimalnim financijskim standardima. Ta su dva nedostatka i danas kamen spoticanja unutar vatrogasne organizacije.

Tijekom godina nastavljeno je sa aktivnostima u pogledu izmjena i dopuna Zakona o vatrogastvu i Zakona o financiranju jedinica lokalne i područne samouprave. Intenzivno se radilo da HVZ postane glavno nadležno tijelo za poslove vatrogastva na državnoj razini i da glavni vatrogasni zapovjednik prelazi iz Državne uprave za zaštitu i spašavanje u Hrvatsku vatrogasnu zajednicu.

Na sjednici Hrvatske vatrogasne zajednice održanoj 18. svibnja 2010. godine, usuglašeno je stajalište u pogledu tri pitanja iz Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vatrogastvu:

1. Rad u vatrogasnim postrojbama organiziran je u smjenskom načinu rada u četiri smjene. Vrijeme trajanja smjene iznosi 12 sati, a zbog potrebe službe može se produžiti.
2. Hrvatska vatrogasna zajednica postaje nadležno tijelo za poslove vatrogastva na državnoj razini, te obavlja stručne i upravne poslove iz područja vatrogastva.
3. Glavni vatrogasni zapovjednik prelazi iz Državne uprave za zaštitu i spašavanje u Hrvatsku vatrogasnu zajednicu sa svim postojećim ovlastima i odgovornostima.

4. Imenuje ga Vlada RH na prijedlog predsjednika HVZ-a i ministra unutarnjih poslova⁹.

Slijedećih desetak godina Hrvatska vatrogasna zajednica je težila prema tome da je spremna preuzeti nadležnost državnog tijela za vatrogastvo. To se i ostvarilo donošenjem novog Zakona o vatrogastvu 13. prosinca 2019. godine¹⁰.

⁹ Vatrogasni vjesnik - broj 7, 2010., <https://vatrogasni-vjesnik.spis.hvz.hr/2010>

¹⁰ Zakon o vatrogastvu, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_12_125_2486.html

15. HRVATSKA VATROGASNA ZAJEDNICA-središnji državni ured

15.1. Vizija i misija

Vizija Hrvatske vatrogasne zajednice je stvaranje uvjeta da vatrogasne organizacije djeluju kao jedan od stupova Domovinske sigurnosti i da su temeljna interventna služba u podizanju razine zaštite i spašavanja na području cijele Republike Hrvatske.

Misija Hrvatske vatrogasne zajednice je sudjelovanje u preventivnim aktivnostima smanjenja rizika od nastanka požara i drugih nesreća, jačanje kapaciteta za gašenje požara i saniranje posljedica drugih nesreća i ustrojavanje vatrogasnog sustava s motiviranim, osposobljenim i psiho-fizičkim sposobnim vatrogascima s odgovarajuće opremljenim vatrogasnim postrojbama za brz i učinkovit odgovor na požare, prirodne i civilizacijske nepogode, nesreće i katastrofe, s težnjom da se moguće negativne posljedice svedu na najmanju moguću mjeru [42].

15.2. Novi ustroj

Hrvatska vatrogasna zajednica je središnji državni ured nadležan za vatrogastvo, kojem je na čelu glavni vatrogasni zapovjednik.

Glavni vatrogasni zapovjednik odgovoran je Vladi Republike Hrvatske za zakonitost rada Hrvatske vatrogasne zajednice te za opremljenost, organiziranost, osposobljenost i intervencijsku spremnost vatrogasnih organizacija, vatrogasnih postrojbi i vatrogasaca na području Republike Hrvatske.

Vatrogasne zajednice županija i vatrogasna zajednica Grada Zagreba pod nadležnošću su Hrvatske vatrogasne zajednice u operativnom i provedbenom smislu.

Hrvatska vatrogasna zajednica je proračunski korisnik državnog proračuna te se na proračunske procese primjenjuju proračunski propisi.

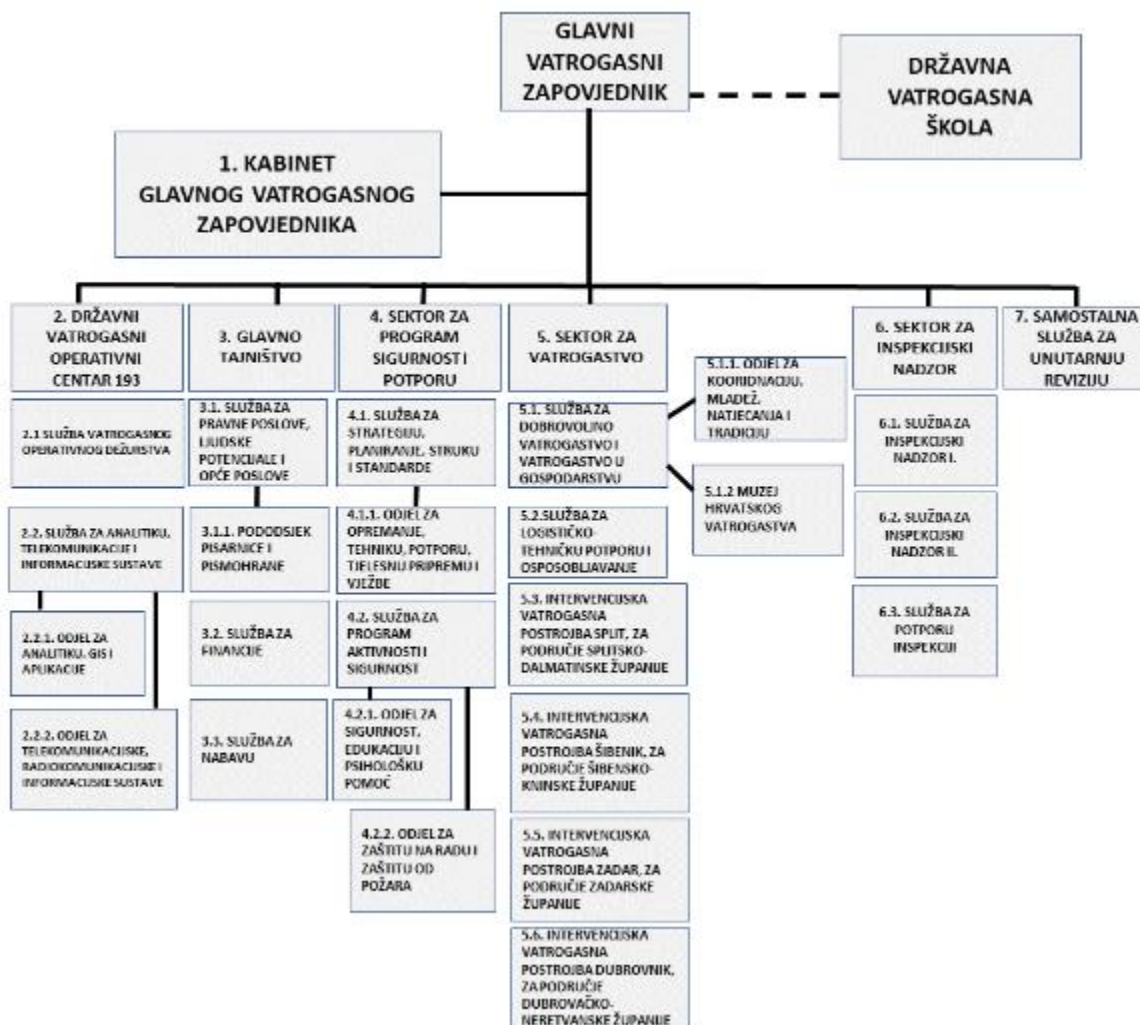
Hrvatska vatrogasna zajednica:

- izrađuje prijedlog Nacionalne strategije razvoja vatrogastva
- oblikuje vatrogasni sustav Republike Hrvatske
- potiče aktivnosti u pogledu poboljšanja stanja zaštite od požara i provedbe vatrogasne djelatnosti

- izrađuje Program aktivnosti u provedbi posebnih mjera zaštite od požara od interesa za Republiku Hrvatsku i upućuje ga u postupak donošenja
- provodi i koordinira provođenje Programa aktivnosti u provedbi posebnih mjera zaštite od požara od interesa za Republiku Hrvatsku
- izrađuje izvješće o provedbi Programa aktivnosti u provedbi posebnih mjera zaštite od požara za Republiku Hrvatsku
- koordinira aktivnosti oko uključivanja vatrogasnih postrojbi u sustav civilne zaštite
- ustrojava državni vatrogasni operativni centar 193
- usmjerava djelovanje vatrogasnih organizacija i vatrogasnih postrojbi u obavljanju vatrogasne djelatnosti te nadzire njihov stručni rad
- sudjeluje u radu međunarodnih vatrogasnih organizacija, zastupa interese vatrogastva na teritoriju Republike Hrvatske, vodi i redovito obnavlja baze podataka, upisnika i drugih podataka koje Hrvatska vatrogasna zajednica prikuplja u skladu s odredbama ovoga Zakona i propisa donesenih na temelju ovoga Zakona
- provodi međunarodnu suradnju u području vatrogastva te sudjeluje u radu radnih tijela nadležnih europskih i međunarodnih vatrogasnih organizacija
- donosi upute za provedbu izbora u vatrogasnim zajednicama županija, vatrogasnoj zajednici Grada Zagreba, vatrogasnim zajednicama gradova, općina, područja, dobrovoljnim vatrogasnim društvima i javnim vatrogasnim postrojbama
- organizira vatrogasne aktivnosti
- osigurava središnji informacijsko-komunikacijski sustav
- izrađuje analize vatrogasnih intervencija te predlaže poboljšanja nedostataka utvrđenih analizom
- izrađuje planove nabave vatrogasne opreme i tehnike
- obavlja i druge poslove koji su joj stavljeni u nadležnost zakonom [43].

15.3. Organizacijska shema

HRVATSKA VATROGASNA ZAJEDNICA – DRŽAVNA UPRAVNA ORGANIZACIJA

Tablica 3: Organizacijska shema Hrvatske vatrogasne zajednice

Izvor: Provedbeni program Hrvatske vatrogasne zajednice za razdoblje od 2021. do 2024. godine:

<https://hvz.gov.hr/UserDocsImages> (pristupljeno: 28.01.2021.)

16. ZAKLJUČAK

Vatrogastvo je stručna i humanitarna djelatnost koja se bavi preventivnim mjerama zaštite od požara i eksplozija, gašenjem požara, spašavanjem ljudi, životinja i imovine, pružanjem tehničke pomoći u nezgodama i opasnim situacijama te obavljanjem drugih poslova u nesrećama. Postupno se razvijalo i organiziralo uvjetovano dosezima vatrogasne tehnike.

Vatrogasnu djelatnost u Hrvatskoj obavljaju vatrogasne postrojbe, dobrovoljna vatrogasna društva i vatrogasne zajednice. Vatrogasna postrojba može biti dobrovoljna ili profesionalna javna vatrogasna postrojba koja se osniva za područje općine ili grada, postrojba dobrovoljnoga vatrogasnog društva, profesionalno vatrogasno društvo, postrojba dobrovoljnoga vatrogasnog društva u gospodarstvu te postrojba za brzo djelovanje.

Opasnost od požara prijetila je od prvih susreta ljudi sa vatrom, a od tada postoji neki oblik čovjekove borbe protiv požara. Kroz čitavu povijest borba protiv požara (vatrogastvo) ima humanu notu.

Organiziranu skrb za zaštitu domova na području današnje Hrvatske pokazali su Hrvati, organizirajući svoja ognjišta, zajednice i njihovu cjelokupnu zaštitu. Stanovništvo se nastojalo suprotstavljati požarnoj stihiji organizacijom ljudi za gašenje, preventivnim mjerama za sprečavanje požara, a poslije i propisima. Protupožarne su uredbe određivale način gradnje kuća, građevinske materijale i potrebnu vatrogasnu opremu za gašenje.

Za osnivanje krovne hrvatske vatrogasne organizacije zaslužan je pravnik, književnik i zagrebački gradski senator Đuro Deželić, koji je bio prvi predsjednik Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice utemeljene u Zagrebu 1876. Deželić je 1889. sastavio prvi hrvatski vatrogasni zakon *Gasnik za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju izuzam slobodni i kraljevski glavni grad Zagreb*.

Hrvatska vatrogasna zajednica je stručna, humanitarna i nestranačka udruga vatrogasnih zajednica županija i Grada Zagreba, koje predstavljaju interese u njima udruženih vatrogasnih zajednica općine ili grada, odnosno područnih vatrogasnih zajednica u Republici Hrvatskoj, a svoju djelatnost obavljaju bez namjere stjecanja dobiti, podvrgavajući se u ostvarivanju svojih interesa i ciljeva pravilima utvrđenim ovim Statutom. Hrvatska vatrogasna zajednica je udruga od interesa za Republiku Hrvatsku.

Od svoga prvog dana osnivanja vatrogasci i Hrvatska vatrogasna zajednica teži da bude krovna organizacija hrvatskog vatrogastva. Kroz povijest je to pokušala nekoliko puta pod raznim imenima zajednice. To se napokon dogodilo donošenjem novog Zakona o vatrogastvu. Hrvatska vatrogasna zajednica postaje središnji državni ured za vatrogastvo.

Donošenjem novog Zakona o vatrogastvu 13. prosinca 2019. godine, Vlada RH je prepoznala važnost vatrogastva kao neizostavnog čimbenika sustava domovinske sigurnosti [44].

17. LITERATURA

- [1] Hamurabi, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=24290> (pristupljeno:02.12.2020.)
- [2] Rimska vojska, https://www.wikiwand.com/sh/Rimska_vojska (pristupljeno: 04.12.2020.)
- [3] Portal hrvatske tehničke baštine: Đuro Gajdek, *Vatrogastvo*, pristupljeno 04.12.2020), <https://tehnika.lzmk.hr/vatrogastvo/>
- [4] [13] [14] [17] [23] [29] [32] M. Kirinčić, A. Novak: 1876.- 2006. *Hrvatska vatrogasna zajednica*, Hrvatska vatrogasna zajednica, 2006. godina
- [5] <https://hrcak.srce.hr/file>, Biserka Vlahović, prof., *Rimske vatrozaštitne mjere i požari u svjetlu arheoloških epigrafskih spomenika na tlu današnje Austrije, Mađarske i Hrvatske*,(pristupljeno: 06.12.2020.)
- [6] <https://povijest.hr/nadanasnijidan/kraj-zapadnog-rimskog-carstva-476/>, Boris Blažina, *Kraj zapadnog rimskog carstva* (pristupljeno: 07.12.2020.)
- [7] https://hr.wikipedia.org/wiki/O_upravljanju_carstvom, Miroslav Švab, *O upravljanju carstvom*, Dom i svijet, Zagreb, 2003. (pristupljeno: 07.12.2020.)
- [8] [12] [28] [35] Požarni red Rudolfa Habsburškog, A. Novak, V. Šošćarić, M. Kirinčić, V. Runjić: *140 godina Hrvatske vatrogasne zajednice*, Hrvatska vatrogasna zajednica, 2016. godine
- [9] [15] Muzej Hrvatskog vatrogastva, <https://mhv.hr/en/povijesni-dokumenti/> (pristupljeno: 10.12.2020, 12.12.2020.)
- [10] Portal hrvatske tehničke baštine: Đuro Gajdek, *Vatrogastvo*, pristupljeno 04.12.2020), <https://tehnika.lzmk.hr/vatrogastvo/>
- [11] [31] I. Baić: *Karlovačko vatrogastvo 1871 – 2011*, Vatrogasna zajednica grada Karlovca, 2011. godine
- [16] <http://vatrogas.blogspot.com/p/gjuro-stjepan-dezelic-otac-hrvatskog.html> (pristupljeno: 10.12.2020.)
- [18] Muzej hrvatskog vatrogastva ,<https://mhv.hr/en/povijesni-dokumenti/> (pristupljeno: 14.12.2020.)

- [19] Povijest hrvatskog vatrogastva, <http://vatrogasci.iwarp.com/Povijest.htm> (pristupljeno: 15.12.2020.)
- [20] NN 58/1993, Zakon o vatrogastvu, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1993_06_58_1162.html
- [21] Ivana Žebec Šilj: *Pregled općeg političkog stanja u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevini Jugoslaviji*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
- [22] <https://vatrogasni-vjesnik.spis.hvz.hr/> (pristupljeno: 16.12.2020.)
- [24] [25] [26] *Suvremeno vatrogastvo 1-4/1980*
- [27] NN 42/1948, Zakon o dobrovoljnim vatrogasnim društvima Narodne Republike Hrvatske
- [30] *Suvremeno vatrogastvo 9-10/1956.*
- [33] [34] Cvetković, Branko, Teodor Fricki, Ivan Lopac, *Vatrogasci Hrvatske u Domovinskom ratu 1991-1992*; Zagreb, 1992
- [36] NN 58/1993 (18.6.1993.), Zakon o vatrogastvu i NN 58/1993 (18.6.1993.), Zakon o zaštiti od požara
- [37] <http://vatrogasci.iwarp.com/Povijest.htm> (pristupljeno: 21.12.2020.)
- [38] NN 58/1993, Zakon o vatrogastvu, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1993_06_58_1162.html
- [39] [40] [41] NN 106/1999, Zakon o vatrogastvu
- [42] [43] Provedbeni program Hrvatske vatrogasne zajednice za razdoblje od 2021. do 2024. godine: <https://hvz.gov.hr/UserDocsImages> (pristupljeno:28.01.2021.)
- [44] https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_12_125_2486.html (pristupljeno 28.01.2021.)

Popis slika

1. Slika 1: Najstariji prikaz gašenja požara – reljef iz Nimruda3
2. Slika 2: Ručna jednostapna ručna pumpa za gašenje požara4
3. Slika 2: Rimski vojnik7
4. Slika 3: oprema za gašenje i rušenje rimskog vatrogasca (vigile)8

5. Slika 4: štrcaljka Herona iz Aleksandrije	9
6. Slika 5: spomenik iz rimskog doba posvećen predstojniku vatrogasne zadruge ..	11
7. Slika 6: izvod iz statuta s odredbama o požaru grada Dubrovnika	15
8. Slika 7: osnivači Prvog hrvatskog dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Varaždinu.	17
9. Slika 8: zapisnik o utemeljenju DVD-a Karlovac	18
10. Slika 9: naslovnica knjige o osnivanje Zajednice, 1896. godine	21
11. Slika 10: vatrogasne upute, Mirko Kolarić, 1894. godina	26
12. Slika 11: kratka teorija o vatrogastvu, Mirko Kolarić, 1894. godina	26
13. Slika 12: vatrogasne armature sa početka 20. stoljeća	33
14. Slika 13: prijevozna vatrogasna štrcaljka Bergomi	34
15. Slika 14: takmičarska ekipa DVD-a Karlovac na CTIF-u	45
16. Slika 15: dopis VSH kojim se prekida suradnja s Vatrogasnim savezom SFRJ ..	49
17. Slika 16: DVD Novska na intervenciji	50

Popis tablica

1. Tablica 1: pregled podataka o požarima zgrada, vatrogasnih društava i gasilačkih sprava u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji od 1833. do 1892. godine	24
2. Tablica 2: pregled vatrogasnih jedinica i članstva u FNRJ	41
3. Tablica 3: organizacijska shema Hrvatske vatrogasne zajednice	62